

Economisch - Statistische Berichten

47e JAARGANG - 14 NOVEMBER 1962 - No. 2363

WIJNEN UIT ALLE
WIJNPRODUCERENDE LANDEN

BINNEN- EN BUITENLANDS
GEDISTILLEERD

ACCIJNSVRIJE LEVERANTIES
VAN SPIRITUALIËN UIT
ONS ENTREPOT VOOR:

*Uw buitenlandse
relaties of voor Uw
privé- of zakenreizen
naar het buitenland*

Wijnhandel GALL & GALL
Stadhuisplein 25 (naast Corso) Tel. 11 39 54
ROTTERDAM

Met Wijnhandel GALL & GALL

bent U thuis beter uit

H. BRONS Jr
MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON (010) 11.19.80 *

MAURITSWEG 23
ROTTERDAM-2

R. MEES & ZONEN

Bankiers en Assurantiemakelaars

vragen voor hun Assurantiemakelaardij
te Rotterdam een

ECONOOM / JURIST

voor de vervulling van een functie,
welke inzicht in problemen van bedrijfs-
economische en juridische aard alsmede
enige kennis van administratieve organi-
satie vereist.

Bij voorkeur wordt gedacht aan een
bedrijfseconoom met interesse voor juri-
dische kwesties.

Gegadigden moeten op de hoogte zijn
van het assurantievak of bereid zijn zich
door studie daarin te bekwamen.

In uitzicht wordt gesteld een zeer zelf-
standige, verantwoordelijke en leiding-
gevende positie.

Zij die belangstelling hebben voor een
oriënterend gesprek worden uitgenodigd
zich schriftelijk in verbinding te
stellen met de Afdeling Personeelszaken,
Blaak 10 te Rotterdam.

R. MEES & ZONEN

Bankiers en assurantiemakelaars
ROTTERDAM

Reisdeviezen

Bagage-

en

ongevallenverzekeringen

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010) 5 29 39. Administratie: (010)
3 80 40. Giro 8408.

Privé-adres redacteur-secretaris: Drs. A. de Wit, Sleedoorn-
laan 17, Rotterdam-12, tel. (010) 18 36 32.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam, Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 347, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,— overige landen
f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Advertenties: Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010)
6 93 00, toestel 1 of 3.

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H.W. Lambers;
J. Tinbergen. Redacteur-Secretaris: A. de Wit.
Adjunct Redacteur-Secretaris: M. Hart.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mortens
de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Niet begrepen?

De kern van het S.-E.R.-advies¹⁾ inzake het systeem van loonvorming is, dat voor toetsing van de *gedifferentieerde* loonvorming geen algemeen geldende regels of richtlijnen kunnen worden opgesteld. Daarom dient de officiële, met rechtspraak vergelijkbare, toetsing door het College van Rijksbemiddelaars te worden vervangen door een arbitrair beleid van geven en nemen door de Stichting van den Arbeid: het toporgaan van het bedrijfsleven zélf. Daarmede zou tevens de verlangde eigen verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven tot haar recht komen. Het standpunt, dat de regering thans kenbaar heeft gemaakt, lijkt evenwel daar essentieel van af te wijken²⁾.

Wéliswaar wil de regering aan de Stichting van den Arbeid het concrete loonbeleid overlaten, doch niet dan nadat de Stichting en de regering het eens zijn geworden over de toelaatbare totale loonstijging, uitgedrukt door een zogenaamde concrete macro-economische norm, nevens over de hoofdlijnen van dat beleid. Bovendien zou het College, op basis van deze norm en hoofdlijnen, door de Stichting toegelaten c.a.o.'s onverbindend kunnen verklaren³⁾. Eerst wanneer het College blij zou hebben gegeven geen gebruik van deze bevoegdheid te willen maken, zou de c.a.o. rechtsgeldig worden.

Het wezenlijk verschil is dat de Stichting van den Arbeid geen beleid zal kunnen voeren alvorens de instemming op hoofdzaken van de regering te hebben verworven. Dacht de S.-E.R. aan een overheidsingrijpen, door bijv. een loonstop, *achteraf*; de regering daarentegen wenst kennelijk zekerheid *vóóraf* dat het beleid in haar geest geschiedt⁴⁾. Bovendien zou als extra beveiliging dit beleid nog getoetst moeten worden door het College van Rijksbemiddelaars. Daarmede krijgt de Stichting niet de

beoogde *beleidsvrijheid* onder eigen verantwoordelijkheid doch slechts de *uitvoeringsverantwoordelijkheid*.

Het S.-E.R.-rapport ziet het loonbeleid door de Stichting van den Arbeid, gesteund door voorafgaande interne coördinatie aan werknemers- resp. werkgeverszijde, als alternatief van toetsing door het College. Alternatief en geen complement. Juist omdat voor de toetsing van differentiële voorstellen geen algemene regels kunnen worden gevonden, behoort het zwaartepunt der loonvorming in de interne coördinatie te worden gelegd, waar het geven en nemen op soepele wijze kan verlopen. Differentiëren is een arbitraire zaak en kan daarom het beste tot stand worden gebracht via onderling overleg in de privaatrechtelijke sfeer. De regering wil daarentegen blijkbaar beide elementen, nl. van loonbeleid door de Stichting en van controle door het College, samenvoegen. Zij wil het onverenigbare verenigen door alle in de discussies genoemde functies te doen cumuleren. Zowel eigen verantwoordelijkheid voor het bedrijfsleven als een zodanige controle door het College, dat de genoemde eigen verantwoordelijkheid in feite wordt uitgehouden.

Op een niet mis te verstane wijze heeft de S.-E.R. ook duidelijk gemaakt dat de loonpolitiek en prijspolitiek dienen te worden ontkoppeld. Tot dusver leunt de prijspolitiek op de loonpolitiek, in plaats van op eigen benen — voor zover aanwezig — te staan. Ook daaraan gaat de regering voorbij, want de Stichting zou in de beoordeling van loonvoorstellen ook de prijsgevolgen moeten betrekken en wel binnen het raam van een daarover met de regering te bereiken overeenstemming.

Behoudens de overmaat aan organisatie, die in het schrijven aan de Stichting tot uiting komt, is er met het alom gekritiseerde „Ontwerp-Arbeidsvoorwaardenwet” geen wezenlijk verschil. De positie, die volgens dit ontwerp door een loonraad van de S.-E.R. zou moeten worden ingenomen, wordt in het huidige regeringsstandpunt in hoofdzaak toegedacht aan de Stichting van den Arbeid.

De regering geeft er blijk van niet te hebben begrepen welke de doorslaggevende bezwaren zijn die het bedrijfsleven en de S.-E.R. in meerderheid hebben tegen het bestaande systeem van loonvorming. Bovendien bevreedt het dat ook een deel van de dagbladders „des Pudels Kern” niet heeft weten te ontdekken. De loonpolitieke impasse duurt voorlopig voort.

Amsterdam.

W. HESSEL.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Niet begrepen?, door Dr. W. Hessel	1095	Verkort jaarverslag van de Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut over 1961	1108
M.M. - De triomf van een idee	1096	Ingezonden stukken:	
Problemen rond het wonen in „torenflats”, door Dr. D. de Jonge	1098	Beweegredenen tot Westerse hulpverlening aan onderontwikkelde gebieden, door Mr. F. J. van der Dussen met een naschrift van Drs. P. S. J. Ablj	1111
Winstdelingsspaarregelingen voor werknemers, door Drs. C. P. d'Haans	1101	Kwantiteit of kwaliteit?, door J. Kuiterman met een naschrift van C. P. A. Bakker	1112
De economische situatie van Argentinië, door D. B. Baarslag Sr.	1105	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman	1113

M.M. - de triomf van een idee¹⁾

Men schrijft ons van bevoegde zijde:

Het is merkwaardig, hoe in de geschiedenis bepaalde ideeën algemeen aanvaard worden en tot verwerkelijking komen, terwijl andere — op zichzelf niet minder juist of voortreffelijk — weer in de vergetelheid verzinken. De verklaring voor dit verschijnsel is van de zijde der sociale wetenschappen gekomen. Een idee moet passen in de constellatie van de tijd, moet als het ware het antwoord vormen op een vraag waar de maatschappelijke ontwikkeling — vaak nog onbewust — aan toe is. De vruchtbaarste perioden zijn dus die, waarin de geestelijke en de maatschappelijke ontwikkeling op bepaalde punten duidelijk convergeren.

In een dergelijke gelukkige constellatie is de idee geboren en gerealiseerd, waarvan onze Orde de uiterlijke belichaming is: het stelsel van de multilaterale medezeggenschap, kortweg M.M. genoemd. Ik weet wel, dat er tegenwoordig allerlei andere interpretaties van deze vertrouwde initialen bestaan, van het oneerbiedige „massaal meepraten” tot het stijve „meervoudig medebewind”, maar ik houd vast aan de betekenis die de letters M.M. van het begin af hebben gehad - multilaterale medezeggenschap.

Het is misschien goed, bij dat begin nog eens stil te staan op deze herdenkingsdag. De merkwaardige convergentie van de geestelijke en maatschappelijke ontwikkeling in ons land omstreeks het midden der jaren zestig heeft in de geschiedenisboeken nog niet de aandacht gekregen die zij verdient. Reeds vóór het totstandkomen van het verbond tussen de beide wereldmachten — door sommigen destijds de Onheilige Alliantie genoemd — vertoonde het Nederlandse sociale denken tekenen van gisting. Ten opzichte van maatschappelijke structuurproblemen schenen mannen van de rechter- en de linkerzijde, zoals dat toen heette, weleens van plaats verwisseld te zijn. Nadat echter bij het Groot Verdrag ons land in het kader van de nieuwe Verenigde Staten van Europa was aangewezen als sociaal proefstation, waar zgn. meng- of tussenvormen zouden worden uitgewerkt, kwam er vrij spoedig tekening in het beeld.

Om met het ideeënhistorische element te beginnen, de oudsten onder ons zullen zich nog duidelijk het baanbrekende artikel herinneren, waarin Prof. De Raaf Hartman zijn leer van het werkzaam wantrouwen ontwikkelde. Uitgangspunt vormden de verhoudingen in het bedrijfsleven, waar volgens de schrijver al te lang een oligarchische leiding, een conformistische vakbeweging en een machteloze beleggersgroep elkander vanuit hun stellingen hadden bespied zonder tot werkelijke „interactie” te komen — het thans versleten cliché der sociologen was toen nog betrekkelijk nieuw. Zodra echter — aldus Hartman — in één dier kringen effectief wantrouwen ten opzichte van de andere was gezaaid, kwam er leven in de brouwerij. Aandeelhouders bezochten vergaderingen, vakbonden voerden krachtige acties en bedrijfsleidingen werden — soms in 24 uur — progressief. Dit eenvoudige ervaringsfeit werd door de schrijver verdiept tot een algemene subject/object theorie. In elke levenskring vindt men een klein aantal

subjecten, personen die het beleid bepalen en handelend optreden. Daartegenover staat een meestal veel groter aantal objecten. Dat zijn degenen op wie het beleid betrekking heeft en die de handelingen voornamelijk ondergaan. Bij deze objecten nu bestaat meestal een zeker onbehagen ten opzichte van de bedoelingen der subjecten, die men niet begrijpt en ook moeilijk kan begrijpen in verband met de gecompliceerde vraagstukken waarover het gaat. Aanvankelijk is het onbehagen nog passief, maar zodra iemand de vonk van het „werkzaam wantrouwen” ontsteekt is de kans groot dat er een drietrapsreactie ontstaat: van volgzzaamheid tot verzet, van verzet tot organisatie, van organisatie tot afvaardiging. Daarmede is dan de weg van object tot subject afgelegd en is de meerderheid mede-subject geworden.

Tot zover het artikel van Prof. De Raaf Hartman, die daarmede nog geheel binnen de leer van de soevereiniteit in eigen kring bleef. Maar jonge r.k. sociologen werkten zijn stellingen uit en wezen erop, dat de levenskringen ook ten opzichte van elkaar veelal in de subject/object verhouding staan. Zo de overheid tegenover het bedrijfsleven, het rijk tegenover de gemeenten, de industrie tegenover de handel, de produktieve tegenover de consumptieve sfeer. Bovendien achtten zij in nog veel meer kringen dan aanvankelijk door de grondlegger der theorie waren aangegeven de subject/object verhouding aanwezig: het perswezen, radio en televisie, leger en vloot, ja zelfs het burgerlijk bestuur. Overal werd naar hun mening het beleid bepaald door een kleine minderheid die de meerderheid als object behandelde. Een vurige pater achtte de tijd gekomen om systematisch in tal van levenskringen de vonk van het werkzaam wantrouwen te ontsteken, die de drietrapsreactie van het object- naar het medesubjectschap zou ontketenen.

Een matigende invloed ging uit van de inaugurale rede van Jhr. Blasius de Leeuw - de eerste Nederlander die onder het Kabinet Cals weer in de adelstand werd verheven. Deze hoogleraar verkondigde bij zijn intrede aan de Europese Universiteit het plausibiliteitsbeginsel, dat naar zijn mening veelal uitkomst bood waar de logica tekort en de agressiviteit het doel voorbij schoot. Sindsdien zijn vele hervormingen op grond van dit beginsel tot stand gekomen.

Tot zover de „ideengeschichtliche” achtergrond van het M.M.-stelsel. Daarmede viel samen een opmerkelijke evolutie in de Nederlandse samenleving, beginnende met de vakbeweging. Uit de fusie van K.A.B. en C.N.V. was een machtig C.D.V.V. ontstaan dat een wettelijk verplichte vèrgaande medezeggenschap van de employé's eiste. (Het woord werknemer, dat het archaische „arbeider” had verdrongen, geraakte op zijn beurt in onbruik, doordat teveel directeuren van n.v.'s zich ermee waren gaan tooien, op grond van het werk dat zij mee naar huis namen om de zaken ondanks de vierdaagse werkweek draaiende te houden). Het N.V.V. moest zich wel achter de eis van het C.D.V.V. scharen maar had er weinig vertrouwen in. Het vreesde een totaal op de achtergrond geraken van de loonstrijd en zag bovendien niet goed in hoe het de vele posten van employé-vertegenwoordigers moest bezetten zonder aan prestige in te boeten. Het plausibele compromis was, dat men over de gehele linie zou kiezen voor indirecte

¹⁾ Ontwerp voor een herdenkingsrede te houden bij het 25-jarig bestaan van de Orde van Universele Vertrouwensmannen (O.U.V.) Copyright Ghost Writers Inc. New York - Brussel - Rotterdam.

vertegenwoordiging door vertrouwensmannen en voorts dat men ook andere sectoren van de samenleving kritisch zou onderzoeken. Het K.A.S.K.I. en de W.B.S. ondernamen deze studie, met verrassend resultaat.

Niet alleen het bedrijfsleven bleek oligarchisch geregeerd te worden. Zo woekerde de co-optatie welig in de hogere rangen van het burgerlijk bestuur. Over de benoemingen van directeuren-generaal, directeuren, hoofd- en andere administrateurs, ja zelfs van referendarissen werden schrijvers en commiezen nimmer geraadpleegd, noch ook de volksvertegenwoordiging. Geen minister legde rekenschap af van de benoemingen die hij deed. Een diploma of graad gaf niet zonder meer toegang, men moest bovendien nog zijn chef bevallen en door hem worden voorgedragen.

In het Hoger Onderwijs was het niet veel beter. De bekende Dr. Merel, die dit deel van het onderzoek leidde, ontdekte een twaalfstal families, die elkaar in de loop der tijden, dan wel binnen één generatie, de bef hadden toegespeeld. Ook schoonzonen en -dochters werden op deze manier begunstigd. Merel kwam tot de conclusie dat de hoogleraarsstand in Nederland een betrekkelijk afgesloten laag vormde, die zich zelf naar eigen goedgevoelen aanvalde, vaak met bloed- of geestverwanten.

Soortgelijke toestanden bleken te heersen in de rechterlijke macht, de wereld der hoge officieren en die der belastingdeskundigen. In de vakbeweging werden weinig familierelaties maar werd wel een straffe oligarchie aan de top aangetoond.

De opschudding die een en ander veroorzaakte — en die een ogenblik zelfs studenten en leden van de wetenschappelijke staven hun wederzijdse afkeer deed vergeten — kon door de regering niet langer worden verwaarloosd. Op het beperkte gebied van het bedrijfsleven bestond sedert enige jaren een advies van de Staatscommissie Verdam, maar dit boekwerk, dat met minderheidsnota's en bijlagen bijna duizend bladzijden besloeg, was slechts door twee ministers gelezen. Eén daarvan was de Minister van Marine, die met het oog op het politieke evenwicht weer was benoemd, maar die een zeer beperkt ambtsterrein had. Om tijd te winnen besloot het Kabinet de mening van de S.-E.R. in te winnen. Deze pakte de zaak grondig aan en kwam met een advies dat eenstemmig een grote reorganisatie van de Nederlandse samenleving voorstelde.

In dit S.-E.R.-advies werd voor het eerst het beginsel van de multilaterale medezeggenschap geponeerd. Kort gezegd kwam het hierop neer, dat iedere categorie, die in enigerlei levenskring als subject optreedt, door haar objecten moet worden gecontroleerd. Deze objecten kunnen zijn a) de niet-leidenden in de eigen levenskring, b) de leidenden in andere levenskringen, die door het beleid van de eerste worden geraakt. De controle geschiedt niet direct maar door middel van vertrouwensmannen.

Aangezien de agitatie van a.r. en r.k. intellectuelen, gecombineerd met de actie van de vakbeweging, intussen tot een algemene ontsteking van het „werkzame wantrouwen” had geleid, konden regering en parlement niet veel anders doen dan het advies integraal opvolgen. Een basiswet, ingediend door de Ministers Hartman en Blasius, legde het beginsel vast, dat vrij spoedig zijn uitwerking vond in een serie algemene maatregelen van bestuur. Achtereenvolgens werd bepaald, dat grote ondernemingen en werkgeversverbanden moesten worden gecontroleerd door vertrouwensmannen van employé's en consumenten, vakbonden door vertrouwensmannen van ondernemers en consumenten, consumentenbonden door vertrouwensmannen

van industrie en handel. Curatoria van Universiteiten kregen vertrouwensmannen van studenten en wetenschappelijke staven toegewezen, hogere ambtenaren moesten zich het toezicht laten welgevalen van vertrouwensmannen van de lagere ambtenaren en de geregeerden (per departement verschillend) en opperofficieren moesten leren samenwerken met vertegenwoordigers van manschappen en belastingbetalers. Een poging van werkelijke en aanstaande gedetineerden om vertrouwensmannen bij de rechterlijke macht te mogen benoemen, faalde.

Een technische moeilijkheid deed zich voor toen bleek dat in Nederland niet voldoende personen aanwezig waren die in aanmerking kwamen om tot vertrouwensman te worden benoemd. Vooral niet, toen men aanvankelijk nog het criterium van deskundigheid aanlegde — d.w.z. deskundigheid in een bepaalde sector op het moment van de benoeming. Het werd al spoedig duidelijk, dat dit soort deskundigheid vrijwel alleen bij de belanghebbenden voorkwam, zodat slechts weinig personen werkelijk geschikt werden bevonden. Verschillende gegadigden bleken bovendien in een vorige werkkkring wegens onvoldoende bekwaamheid te zijn mislukt.

De enige oplossing bleek te bestaan uit het verzorgen van een behoorlijke opleiding. Een wet, regelende de opleiding en bevoegdheden van universele vertrouwensmannen, kwam in 1968 tot stand en gaf het aanzijn aan een drietal academies. Als overgangsmaatregel werden aan enkele bestaande inrichtingen van hoger onderwijs spoedcursussen ingesteld. Dit had enig resultaat, maar het tempo van wetgeving kon men, vooral onder het tweede Kabinet Veldkamp, niet bijhouden. Specialisatie bleek onmogelijk, degenen die klaar waren moesten zich direct in een aantal sectoren tegelijk inwerken. Aanvankelijk heerste er ook enige verwarring doordat verschillende bekwame figuren tegelijk door ondernemers en employé's, door fabrikanten en consumenten als vertrouwensmannen werden aangezocht. Een lijst van incompatibiliteiten werd opgesteld en met behulp van een computer kwam men tot een arbeidsverdeling en een rooster van vergaderingen.

Verschillende vertrouwensmannen bleken tegen de last van arbeid en verantwoordelijkheid niet bestand. Gemiddeld waren drie jaar nodig om in een sector die men moest controleren alles te begrijpen waarover de anderen spraken en vijf jaar om met succes te kunnen meepraten. Bekwame jonge vertrouwensmannen bezweken daarna veelal voor verleidelijke aanbiedingen, onder andere omdat hun het actief besturen aantrekkelijker voorkwam dan het houden van toezicht. Sommigen verwisselden van plaats met gecontroleerden die de pensioengerechtigde leeftijd naderden.

Deze misbruiken konden uiteraard niet worden gedoogd. Wij moeten er toch ook weer niet te hard over oordelen, want zij gaven het aanzijn aan onze beroepsstand. Het jaar 1975 is voor ons gedenkwaardig, omdat toen onze Orde werd ingesteld als een verplichte organisatie voor allen die de functie van universeel vertrouwensman bekleden. Van dat jaar dateert ook de wettelijke bescherming van de titel en de van weerszijden onopzegbare benoeming voor het leven die onze groep in de ware zin van het woord tot een Orde heeft gemaakt.

Eén van de eerste zorgen van de nieuwe organisatie was het ernst maken met de vraag: „Wie volgt ons op?": De systematische doorstroming naar geleidelijk zwaardere functies is door ons „management development"-systeem nu wel verzekerd, maar de recrutering baart nog zorg.

Het wonen in een hoog woongebouw legt aan gezinnen met jonge kinderen belangrijke beperkingen op en belemmert in bepaalde opzichten de ontplooiing van de kinderen. Deze woonvorm wordt door de meerderheid van deze gezinnen dan ook niet gewenst. Ondanks het feit dat de meeste Nederlandse deskundigen het hoge woongebouw wel afwijzen als woonvorm voor jonge gezinnen, komt het veel voor dat als gevolg van het ontbreken van een vrije woningkeuze zulke gezinnen in hoogbouw worden gehuisvest. Voor een werkelijk verantwoorde toepassing van hoogbouw zou het nodig zijn te onderzoeken hoe groot de koopkrachtige vraag naar hoogbouwoningen is in de gemeenten (en omgeving) waarin gebouwd wordt en zodanige maatregelen te nemen, dat deze woningen inderdaad uitsluitend of overwegend worden betrokken door die huishoudingen, waarvoor zij bestemd zijn. In aanmerking dient daarbij te worden genomen dat de specifieke bezwaren welke de hoogbouw heeft voor het jonge kind in mindere mate gelden voor de onderste woonlagen. De middelhoge etagebouw is daarom voor het jonge gezin een minder ongeschikte woonvorm dan de eigenlijke hoogbouw.

Problemen rond het wonen in „torenflats”

Reeds meermalen is in deze kolommen tot uiting gebracht dat het wonen in hoge woongebouwen (in de wandeling aangeduid als „torenflats”) door velen als zeer problematisch wordt beschouwd. In het volgende zal nader op enige aspecten van deze problematiek worden ingegaan.

In de jaren voorafgaande aan de tweede wereldoorlog werd dit woningtype slechts in zeer beperkte mate toegepast in Amsterdam en Rotterdam. Heden ten dage krijgt men wel eens de indruk, dat de gemeentebesturen van vele middelgrote en zelfs kleinere plaatsen (bijv. Beverwijk, Zwijndrecht en Gorinchem) geen rust kennen, vóór zij ook hun gemeente van tenminste één „torenflat” hebben voorzien. Bij deze ontwikkeling rijst de vraag, wie er in deze blokken (moeten) wonen, hoe de bewoners op de nieuwe woonvorm reageren, en hoe hun levenswijze door zulk een woonvorm beïnvloed wordt. Inzicht in deze materie is van te meer belang, omdat in verband met het nog steeds heersende tekort aan goede, moderne woningen het verband tussen de koopkrachtige vraag van de zijde der bevolking en het aanbod op de woningmarkt groten-deels ontbreekt.

Naar de reacties van de bewoners op het wonen in een „torenflat” zijn in binnen- en buitenland een aantal onderzoeken ingesteld. Opvallend is daarbij, dat in de uitkomsten telkens weer dezelfde tendenties naar voren komen,

terwijl anderzijds ook steeds een aantal vragen welke met betrekking tot de toepassing van hoogbouw relevant zijn onbeantwoord blijft. Bij al deze studies blijkt dat vele bewoners prijs stellen op het betrekkelijk ruime uitzicht en de rust die men vooral op de bovenste etages heeft. Ook de aanwezigheid van de lift, die maakt dat men geen trappen behoeft te lopen als men dat niet wenst, wordt gewaardeerd. Bij de torenflats met galerijen vindt een deel der informanten het bovendien een voordeel, dat zij door het wonen aan de galerij een grotere vrijheid ten opzichte van de burens hebben, dan in het algemeen bij het wonen in een etagewoning aan een gemeenschappelijk trappenhuis met 6-8 gezinnen mogelijk is ¹⁾. Het hoge wonen houdt ook een aantal beperkingen in: de mogelijkheden om te knutselen, dieren te houden en te tuinieren zijn beperkt of nihil, terwijl vooral het buiten spelen van kleine kinderen moeilijkheden oplevert.

Bij de afweging van de voor- en nadelen van het wonen in torenflats blijkt dat de voordelen het zwaarst wegen voor een aantal bejaarden, echtparen zonder kinderen of met oudere kinderen, en alleenstaanden, terwijl voor de gezinnen met kleine kinderen de nadelen sterk overwegen.

¹⁾ Dienst van Volkshuisvesting Rotterdam: „Mensen in hoge woongebouwen”, Rotterdam 1956. Zie ook M. Willis: „High blocks of flats, a social survey”, London 1951.

(vervolg van blz. 1097)

Vooraf de levenslange verbintenis blijkt een bezwaar voor degenen die jonger dan 60 jaar zijn.

Enkele jaren geleden zijn wij ertoe overgegaan, de oudere leden vervroegde pensionering in uitzicht te stellen als zij twee geschikte kandidaten beneden 40 jaar aanbrengen. Deze stimulans werkt goed; wanneer men zich werkelijk de moeite geeft de aantrekkelijkheid van het beroep — met behoud uiteraard van de geheimhouding — in het licht te stellen, blijken steeds meer jonge mensen, ook in de eigen familiekring, erdoor te worden aangetrokken.

Een kleine schaduw op dit jubileum is de recente actie

tot het instellen van een controle op ons, vertrouwensmannen. Uw bestuur stelt zich hier tegen energiek teweer: het vak is te moeilijk om door leken te worden begrepen en te mooi om door hen te worden beklad. Het is onbegrijpelijk, hoe kwaadwilligen zich erop kunnen toeleggen bij de gecontroleerden en het publiek wantrouwen tegen de vertrouwensmannen aan te wakkere.

Inmiddels heeft Uw bestuur volledig vertrouwen in de uitslag van deze strijd en gaan wij de volgende vijftig jaren met opgewektheid tegemoet. Het M.M.-stelsel heeft zijn grenzen nog lang niet bereikt.

De uitkomsten van een te Londen verrichte studie ²⁾ tonen aan, wat het hoge wonen voor het jonge kind betekent. Van de bij het onderzoek betrokken hoogbouwbewoners ondervond 70 pCt. moeilijkheden in verband met het spelen van de kleine kinderen. In totaal klaagde tweederde van hen die op de 5e woonlaag of lager woonden en driekwart van hen die hoger woonden. Het ziet er dus naar uit, dat moeilijkheden van deze aard meer worden ondervonden door hen die hoger wonen.

De meeste kinderen van twee tot vijf jaar mochten zelden of nooit buiten spelen zonder dat hun moeder meeging. Van de kinderen die vier jaar waren (een leeftijd waarop de drang om buiten te spelen blijkbaar sterker wordt) mocht op de onderste 5 woonlagen 40 pCt. buiten spelen, op de hogere lagen 25 pCt. Eigenlijk vindt men, dat er nog toezicht dient te worden gehouden op een kind van vier jaar. Dit is moeilijker als men op een van de hogere etages woont; de mogelijkheid dat het kind wegloopt zonder dat de moeder dit tijdig merkt is dan groter. Van de kinderen jonger dan 4 jaar mocht niet meer dan 5 pCt. alleen buiten spelen. Uit een steekproef in de tijd bleek dat op een bepaalde dag 70 pCt. van de jongste kinderen van 2 tot 5 jaar niet bij hun moeder vandaan waren geweest, terwijl $\frac{2}{3}$ niet met kinderen uit andere gezinnen had gespeeld. Van de moeders was dan ook 60 pCt. van mening dat deze woonsituatie invloed had, voor 14 pCt. der gevallen op de moeder zelf, voor 13 pCt. op het kind en voor 31 pCt. op beide. Bijna steeds vond men dit een ongunstige invloed: „Zij voelen zich opgesloten als ze de hele dag in huis moeten blijven”. „Hij gaat niet met andere kinderen om, het maakt hem zenuwachtig... hij is verlegen”. „Hij wil niet bij mij weg, hij loopt altijd achter mij aan”. „De kinderen worden wild wanneer ze uitgaan — ze worden thuis teveel ingetoomd, ze zijn dol als we buiten zijn”.

De nadruk komt voor deze kinderen dus wel zeer sterk te liggen op het spelen binnen de flat en op de afhankelijkheid van de moeder. Dit is te opvallender, omdat juist ten aanzien van de kleuter van 3-6 jaar gesteld is, dat hij van de moeder weg kan en moet, dat hij de wereld der volwassenen moet leren verkennen, „gevaren” moet leren tegemoet treden en ruimten beleven van verschillende aard en stemming ³⁾. Het is wel duidelijk, dat het jonge kind in de hoogbouwflat in hoge mate in zijn motorische en sociale ontwikkeling geremd kan worden en dat het onder omstandigheden leeft, die een door kinderpsychologen wenselijk geachte ontwikkeling belemmeren. Het onderzoek in Londen toonde daarbij ook nog aan, dat tweederde der informanten bezorgd is in verband met de mogelijkheid dat een kind uit een raam zal vallen of over een balkonhek zal klimmen. Typerende opmerkingen waren: „We houden de deur naar het balkon altijd gesloten”. „Alle ramen zijn steeds gesloten en gegrendeld”.

In het licht van deze gegevens moeten wij wel komen tot een afwijzing van de opvattingen van Le Corbusier en zijn geestverwanten, die grote aantallen stadsbewoners (ook gezinnen met jonge kinderen) willen onderbrengen in reusachtige collectieve woongebouwen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat in de moderne Franse hoogbouwcomplexen ruim 70 pCt. van de bevolking voor de toekomst het eengezinshuis met kleine tuin een betere woonvorm voor het gezin acht dan het collectieve flatgebouw met een

²⁾ „Two to five in high flats, an enquiry into the play provision for children aged two to five years living in high flats”, London 1961.

³⁾ Rapport Commissie Hoogbouw-Laagbouw, blz. 38-39.

parkachtige omgeving en gemeenschappelijke voorzieningen ⁴⁾. Chombart de Lauwe en zijn medewerkers melden, dat sommige van deze bewoners zich als Guinese biggetjes voelen, waarmee geëxperimenteerd wordt ⁵⁾. En Dreyfus ⁶⁾ meldt over de nieuwe Franse stadswijken: „des expressions telles que „caserne”, „inhumain”, „machine à habiter” sont monnaie courante pour qualifier ces nouveaux groupes”.

In Nederland zijn de meeste deskundigen het er wel over eens, dat het af te raden is om jonge gezinnen in torenflats onder te brengen. Zo lezen wij in het rapport van de Commissie Hoogbouw-Laagbouw: „Resumerend is de commissie van oordeel, dat hoogbouw een woonvorm is, die in het algemeen niet in aanmerking komt voor gezinnen met jonge kinderen, in verband met de aanmerkelijke beperkingen, die deze woonvorm aan hun natuurlijke behoeftenbevrediging oplegt” ⁷⁾. Op dezelfde bladzijde wordt echter gewezen op de mogelijkheid, dat bij intensieve bebouwing van een centraal gelegen woonbuurt er aanleiding zal kunnen zijn tot „toepassing van hoogbouw als algemene huisvestingsvorm”, in welk geval naar het oordeel van de commissie zal moeten worden gezorgd voor „compenserende voorzieningen, zoals ruime balkons, speelgelegenheid op de galerij of op andere wijze binnen het bouwblok, eventueel ook speelgelegenheid op de begane grond onder deskundig toezicht, wellicht te combineren met een kleuterschool”. Hier wordt dus toch weer de opvatting van Le Corbusier naar voren gebracht, dat er voor het kleine kind in de hoogbouw een „compenserende voorziening” mogelijk zou zijn voor het ontbreken van het spontane en directe contact met de buitenlucht en de ruimte op de begane grond.

Om gezinnen met kleine kinderen te zien, die in hoge woongebouwen gehuisvest zijn, behoeven wij overigens niet te wachten op de „intensieve bebouwing van een centraal gelegen woonbuurt”. Bij een onderzoek in een tweetal torenflats in een middelgrote stad in het westen des lands bleek mij, dat deze woongebouwen juist overwegend bezet waren door gezinnen met jonge kinderen. Dit was voornamelijk een gevolg van de woningnood. Bij het gereed komen van de torenflats beschikten deze gezinnen nog niet over een eigen woning, en normaliter zouden zij er in de meeste gevallen ook nog niet voor in aanmerking zijn gekomen, aangezien aan andere gezinnen door de betreffende instanties een hogere urgentie werd toegekend. De huren van de torenflats waren echter hoger dan van de andere woningen, zodat er onder de gewone urgentiegevallen maar weinig gezinnen voor deze flats in aanmerking konden komen. Dit schiep voor een aantal jongere mensen met wat hogere inkomens de mogelijkheid, eerder een woning toegewezen te krijgen. Met andere woorden, de torenflats vormden in zekere zin een „vrije sector” naast de straffer gedistribueerde woonruimte.

Het op een gegeven ogenblik voltooiën van een relatief groot aantal torenflats heeft dus, zolang de woningdistributie duurt, als mogelijke consequenties: 1. een aantal gezinnen in de lagere inkomensklassen kan ondanks de urgentie van hun woonbehoefte nog niet direct in aan-

⁴⁾ P. Chombart de Lauwe e.a.: „Famille et habitation II, Un essai d'observation expérimentale”, Paris 1960.

⁵⁾ Idem, blz. 268.

⁶⁾ J. Dreyfus: „Groupes nouveaux d'habitation en France, Grands ensembles et zones à urbaniser en priorité, rapport préliminaire”, 1962.

⁷⁾ Rapport Hoogbouw-Laagbouw, blz. 66.

merking komen voor een woning; 2. een vrij groot aantal jonge gezinnen, waarvoor deze woonvorm in feite grotendeels ongeschikt is, komt in de hoogbouw terecht. Blijkbaar is de koopkrachtige vraag naar hoogbouwflats van de zijde van oudere echtparen, mensen met oudere kinderen e.d. die een goedkopere woning dicht bij de begane grond zouden kunnen vrijmaken, niet direct groot genoeg om er de torenflats mee te vullen.

Wat nu de jonge gezinnen in de hoogbouw betreft, spreekt het vanzelf, dat zodra men er enige tijd woont en de kinderen de leeftijd hebben bereikt waarop zij een sterk verlangen krijgen om buiten te gaan spelen, de moeilijkheden duidelijk aan de dag treden. Uit het onderzoek naar de bewoning van één der hoogbouwflats dat door ons verricht werd bleek dat 60 - 70 pCt. der bewoners met dit soort woning genoeg nam voor een beperkt aantal jaren, doch het duidelijk als een voorlopige behuizing beschouwde. Voor vele van de gezinnen in kwestie (grotendeels academici en middelbare employé's) heeft de hoogbouwflat dus de functie van een „springplank”, die men zolang aanvaardt in afwachting van een meer definitieve woonwijze. Als zodanig hebben de betrokkenen uiteraard grote waardering voor deze mogelijkheid die hun geboden wordt. Na enige jaren zullen velen van hen er naar verlangen hun flat te ruilen tegen een woning die een eenvoudiger verbinding met de begane grond heeft. In het algemeen zullen de kansen een zodanige ruil tot stand te brengen beperkt zijn, en wel om de volgende redenen: 1. ruiling met bewoners van een eengezinshuis zal slechts in een klein aantal gevallen mogelijk zijn, aangezien bij de keuze tussen het eengezinshuis en de hoogbouwflat de overgrote meerderheid der bevolking de eerste oplossing prefereert; 2. het aantal mensen dat bereid zal zijn een etagewoning te ruilen tegen een hoogbouwflat is eveneens beperkt.

In het algemeen is bij gelijke oppervlakte en uitrusting de woning in het hoge woongebouw duurder dan de „gewone” etagewoning. De voordelen van het hoge wonen (uitzicht, rust, veelvuldig gebruik van de lift) gelden maar in zeer beperkte mate voor de eerste 3 à 4 woonlagen; zij zullen het sterkst tot uiting komen op de hoogste lagen. Het is daarom te verwachten dat zij, die een aperte voor-

keur hebben voor hoogbouw overwegend een flat boven in het gebouw zullen vragen. Bij een in Stockholm gehouden enquête bleek dit voor 80 pCt. der hoogbouw-aanhangers te gelden⁸⁾. Bij een door mij gehouden enquête onder 80 gezinnen in laagbouw en middelhoge bouw hadden er 18 voorkeur voor een torenflat boven een etagewoning⁹⁾ in de middelhoge bouw, en van deze 18 hadden er 14 voorkeur voor de hoogste woonlaag. Het ziet er dus naar uit dat reeds in de bestaande situatie vele jonge gezinnen langer in een hoogbouwflat zullen moeten blijven wonen dan overeenkomt met de wensen van de ouders en met gunstige ontplooiingsmogelijkheden voor de kinderen. Bij een meer uitgebreide toepassing van hoogbouw zal het aantal van deze gefrustreerde gezinnen toenemen, tenzij maatregelen worden genomen om te bewerkstelligen dat de hoogbouw slechts bewoond wordt door die categorieën, waarvoor deze woonvorm werkelijk geschikt is.

De in het bovenstaande vermelde gegevens over gezinnen met kleine kinderen in hoogbouw tonen overigens duidelijk aan, dat de bezwaren die men ondervindt in mindere mate gelden voor de onderste woonlagen. Ik zie hierin een bevestiging van mijn opvatting, dat de middelhoge etagebouw minder ongeschikt is voor gezinnen met jonge kinderen, dan het hoge woongebouw. Zou het dus bij sanering van stadscentra onvermijdelijk worden om ook gezinnen met jonge kinderen te huisvesten in woningblokken met een hoge dichtheid, dan zou m.i. de middelhoge bouw de voorkeur verdienen. Wil men inderdaad het woongerief verbeteren, dan is het ook bij de middelhoge etagebouw mogelijk centrale blokverwarming en personenliften aan te brengen; bij toepassing van galerijen kan men immers ook bij blokken van 4 woonlagen tientallen woningen op één liftinstallatie aansluiten.

De voorkeur die het gros van de hoogbouw-enthousiasten heeft voor de bovenste woonlaag, doet overigens de vraag opkomen, of bij een ruim aanbod van torenflats niet een

⁸⁾ F. Forbat: „Warum baut Schweden Wohnhochhäuser?“, Neue Heimat no. 4, 1954.

⁹⁾ N.B.: dit betrof uitsluitend gezinnen zonder kinderen jonger dan 12 jaar. Het huurverschil tussen de hoogbouw en de middelhoge bouw werd hierbij buiten beschouwing gelaten.

(I. M.)

met één aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' hebt U 200 ijzers in het vuur

Elk aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' maakt U mede-eigenaar van een grote, deskundig samengestelde aandelenportefeuille, die een aantrekkelijk rendement oplevert. S-p-r-e-i-d-i-n-g over ca. 200 fondsen beperkt het risico.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

ned

Winstdelingspaarregelingen voor werknemers

In ons artikel „Fiscale faciliteiten voor de bezitsvorming”¹⁾ stelden wij, dat van de op 1 januari 1962 van kracht geworden wet houdende voorzieningen met betrekking tot premiespaarregelingen en winstdelingspaarregelingen voor werknemers, dié werknemers konden profiteren, wier werkgevers een winstdelings- of premiespaarregeling in hun bedrijf hebben ingevoerd. Wij brachten toen tevens naar voren, dat gebruik van de fiscale faciliteiten zowel voor de werknemers als voor de werkgevers voordelen oplevert. In dit artikel zullen wij dieper ingaan op de kwestie van de winstdelingspaarregeling met als illustratie een voorbeeld uit de praktijk.

Winstdelingsregelingen.

Alvorens men een reglement voor een winstdelingspaarregeling kan ontwerpen, zal men eerst een winstdelingsregeling in het bedrijf moeten kennen.

De vereisten hierbij zijn:

1) dat bepaald wordt tot welk aandeel in de winst de werknemers zijn gerechtigd. Dit aandeel kan bepaald worden:

a) naar gelang van de behaalde winst van het bedrijf, waarbij bijvoorbeeld vermeld wordt, dat 20 pCt. van de overwinst hiervoor is bestemd;

b) door de aan anderen toekomende uitkeringen als basis te nemen, bijv. de helft van elk heel procent dividend, dat aandeelhouders boven de 4 pCt. ontvangen;

2) een stelsel van verdeling van het winstdeel onder de werknemers. Welk winstbegrip men hierbij wil gebruiken, doet niet ter zake. Men kan uitgaan van de bruto-winst, de fiscale winst of het dividend, als het maar een zekere continuïteit inhoudt. De werkgever kan dus niet in een jaar, dat hem wel gunstig uitkomt zijn werknemers een winstuitkering ter beschikking stellen en een minder gunstig volgend jaar niet. Er moet een jaarlijkse regelmaat zijn, waarbij natuurlijk in een jaar met weinig of geen winst de mogelijkheid blijft bestaan, dat er geen winst aan het personeel zal kunnen worden uitgekeerd.

Verscheidene bedrijven zijn er de laatste tijd toe overgegaan winstdelingsregelingen voor hun werknemers in te voeren. Daardoor kan men enerzijds concurrerend werken om de nog steeds schaarse arbeidskrachten aan te trekken,

anderzijds kan men het zien als een doorbreking van de c.a.o.-voorschriften, aangezien men geen loonsverhogingen mag verstrekken tijdens de periode, dat de c.a.o. nog van kracht is. Een analyse van de mogelijkheden om een gedeelte van de winst aan de werknemers ten goede te doen komen hebben wij uitvoerig behandeld in ons artikel „Winstuitkering en bezitsvorming” in „E.-S.B.” van 31 mei 1961, blz. 563.

Indien een winstdelingsregeling in het bedrijf wordt ingevoerd, is toestemming nodig van het College van Rijksbemiddelaars, aangezien dit de secundaire arbeidsvoorwaarden van het bedrijf betreft. Aannemende, dat dit College geen bezwaren maakt en het reglement goedkeurt, ontstaat de vraag op welke wijze men tevens van de fiscale voordelen kan genieten.

Winstdelingspaarregelingen.

Wij hebben dus aangenomen, dat er een winstdelingsregeling in het bedrijf is ingevoerd. Daarnaast moet er nu een winstdelingspaarregeling ontworpen worden. Deze regeling moet schriftelijk, bijv. in de statuten, reglement of arbeidsovereenkomst zijn vastgelegd.

Zij moet openstaan voor alle werknemers in het bedrijf en niet alleen voor een bepaalde groep, bijv. met een jaarinkomen boven de loongrens van de Ziektewet, zijnde f. 8.000.

Indien de regeling voldoet aan de in het besluit gestelde eisen, kan zij zonder meer worden ingevoerd. Zo dit niet het geval is, moet een aanwijzing worden verkregen van de Ministers van Financiën en van Sociale Zaken en Volksgezondheid. Men dient daartoe een verzoek in bij het Ministerie van Financiën, vergezeld van een drietal exemplaren van de regeling. Een aanwijzing moet ook verkregen worden indien er in een bedrijf twee of meer spaarregelingen van kracht zijn: bijv. een winstdelingspaarregeling en daarnaast nog een premiespaarregeling.

De werknemers kunnen aan beide regelingen deelnemen mits het bedrag van f. 390 per jaar niet wordt overschreden. Het bedrag van de winstuitkering wordt tot een maximum van f. 390 per jaar op een geblokkeerde rekening gestort. Deze moet worden geadmistreerd door de werkgever of de spaarinstelling, bij wie de werkgever geblokkeerde rekeningen voor haar employé's geopend heeft. De gestorte bedragen moeten vier volle kalenderjaren geblokkeerd blijven, behalve bij overlijden, emigratie en indien zij worden aangewend voor een der bezitsvormen die in het Besluit vermeld staan. Deze zijn uitvoerig in ons vorige artikel behandeld¹⁾.

Duidelijkheidshalve zullen we deze vormen nog in een tabel vermelden.

Uit de administratie moet duidelijk blijken, dat de blokkering geëindigd is overeenkomstig de spaarregeling.

Op de geblokkeerde of bijzondere rekening mag dus niets anders staan dan:

1) de ontvangen winstuitkering ook wel, zoals reeds gezegd is, spaarwinst aandelen genoemd tot het maximum van f. 390 per jaar;

2) de opbrengst van verkochte effecten, die met geld van de spaarwinst aandelen gekocht zijn;

3) de rente op het tegoed.

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 7 november 1962.

(vervolg van blz. 1100)

overschot zal ontstaan aan woningen op de middelste woonlagen, die noch het voordeel van gemakkelijke bereikbaarheid van de begane grond, noch het ruime uitzicht en de rust van het werkelijk hoge wonen bieden. Dit spreekt te sterker, aangezien ook reeds de derde woonlaag in blokken van vier hoog weinig in trek is, terwijl de nadelen van dit „niet hoog en niet laag wonen” bij de eigenlijke hoogbouw waarschijnlijk nog groter zullen zijn¹⁰⁾.

Delft.

Dr. D. DE JONGE.

¹⁰⁾ Studiebureau Gemeentelijke Woningdienst Amsterdam: „Analyse van de ruikrant van de Afdeling C.B.H.; januari t/m september 1961”, blz. 10-11.

TABEL I.

Overzicht winstdelingsspaarregelingen

Vormen van spaarwinst aandelen.	blokkeringstermijn:
Spaarrekening	4 volle kalenderjaren
Onroerende goederen: — verwerving — betalingen ter verwerving van lidmaatschappen van aan coöperatieve verenigingen toebehorende gebouwen — hypotheekaflossing — verbeteringen van een gebouw	geen
Verzekering: — als object — als spaarrekening	geen niet toegestaan
Effecten	4 volle kalenderjaren
Huwelijksuitgaven	geen
Bepaalde studiekosten	dit kan alleen na aanwijzing door de Ministers van Financiën en van Sociale Zaken en Volksgezondheid

Afzonderlijk moeten worden geadministreed:

- spaarwinst aandelen op spaarrekening;
- spaarwinst aandelen in effecten.

Verplichtingen van de deelnemers.

Indien een werknemer aan de winstdelingsspaarregeling wil deelnemen, dan moet hij zulks schriftelijk en onherroepelijk verklaren. Deze verklaring heeft betrekking op de uitkering of een vast gedeelte daarvan gedurende ten minste vijf achtereenvolgende jaren. Het fiscaal vrijgestelde bedrag bedraagt maximaal f. 390 per kalenderjaar.

Vrijstelling van belasting en sociale lasten.

Deelnemers aan een winstdelingsspaarregeling behoeven over hun winstuitkering tot een maximum bedrag van f. 390 geen belasting en sociale lasten te voldoen. Dit geeft aanzienlijke besparingen, zowel voor werknemers als voor werkgevers.

In nevenstaande tabel hebben wij deze besparingen tot uitdrukking gebracht ²⁾. Deze tabel geldt voor werknemers met een inkomen beneden de zogenaamde welstandsgrens, die derhalve geen inkomstenbelasting verschuldigd zijn.

We zien uit tabel II dat deze categorie werknemers een behoorlijke besparing kunnen bereiken door aan de winstdelingsspaarregeling deel te nemen.

Heeft nu de werkgever ook nog bepaalde voordelen van deze regeling? Ja, want ook hij behoeft over het bedrag waarmee de werknemer deelneemt geen sociale lasten te voldoen. Dit levert hem een besparing op van gemiddeld 12,85 pCt. plus aan de Invaliditeitswet f. 0,60, waarvan de specificatie in tabel III is opgenomen.

²⁾ Wellicht ten overvloede wordt er op gewezen, dat de vermelde percentages het bijzondere fiscale tarief voor winstuitkeringen, enz., inhouden, dat uniform is t.o.v. de verschillende absolute omvang van deze uitkeringen.

TABEL II.

Besparingen in pCt. aan loonbelasting en sociale lasten, krachtens de wet houdende voorzieningen met betrekking tot premiespaarregelingen en winstdelingsspaarregelingen voor werknemers

	Loonbelasting	A.O.W. en A.W.W. a)	Socialelasten			Totaal
			Ziektewet b)	Ziektefondsenbesluit c)	Werkloosheidswet d)	
Ongehuwden	14,7	7,0	1,0	2,4	0,75	25,85
Gehuwden zonder kinderen	11,0	7,0	1,0	2,4	0,75	22,15
Gehuwden met kinderaftek voor:						
1 kind	7,3	7,0	1,0	2,4	0,75	18,45
2 kinderen	3,6	7,0	1,0	2,4	0,75	14,75
3 kinderen	1,8	7,0	1,0	2,4	0,75	12,95
4 kinderen	nihil	7,0	1,0	2,4	0,75	11,15

a) De premie voor de *Algemene Ouderdomswet* en de *Algemene Weduwen- en Wezenwet* bedraagt resp. 5,75 pCt. en 1,25 pCt.

b) Het premiepercentage ingevolge de *Ziektewet* is, afhankelijk van het ziekterisico in de verschillende onderdelen van het bedrijfs- en beroepsleven, voor elk van die onderdelen verschillend. De thans geldende hoogste en laagste percentages zijn resp. 13 pCt. en 1,5 pCt.

Het gemiddelde premiepercentage ingevolge de *Ziektewet* kan worden gesteld op ongeveer 4 pCt. Van de premie ingevolge genoemde wet is — behoudens uitzonderingen — de helft, tot een maximum van 1 pCt., verschuldigd door de werknemer. Het resterende gedeelte komt voor rekening van de werkgever.

c) Het premiepercentage voor de verplichte verzekering ingevolge het *Ziektefondsenbesluit* bedraagt voor het gehele bedrijfs- en beroepsleven 4,8 pCt. Hiervan is de helft door de werkgever, en de helft door de werknemer verschuldigd.

d) Ten aanzien van de premiepercentages ingevolge de *Werkloosheidswet* wordt onderscheid gemaakt tussen de wachtgeldverzekering en de werkloosheidsverzekering. Het premiepercentage voor de wachtgeldverzekering is, in verband met het ongelijke werkloosheidsrisico in de verschillende onderdelen van het bedrijfs- en beroepsleven, voor elk van die onderdelen verschillend. Bedoeld premiepercentage varieert van 0,1 pCt. tot 7,6 pCt. Het gemiddelde premiepercentage voor de wachtgeldverzekering kan worden gesteld op ongeveer 0,9 pCt. De premie voor genoemde verzekering is voor de helft door de werkgever en voor de helft door de werknemer verschuldigd. De premie voor de werkloosheidsverzekering bedraagt voor het gehele bedrijfs- en beroepsleven 1,2 pCt. Deze premie komt voor de helft ten laste van het Rijk, terwijl de werkgever en de werknemer elk een vierde gedeelte betalen.

TABEL III.

Besparingen in pCt. aan sociale lasten voor werkgevers krachtens de Wet houdende voorzieningen met betrekking tot premiespaarregelingen en winstdelingsspaarregelingen voor werknemers

Ziektewet a)	3,0
Ziektefondsenbesluit b)	2,4
Werkloosheidswet c)	0,75
Ongevallenwet d)	1,8
Kinderbijslagwet e)	4,9
Invaliditeitswet f)	f. 0,60

a) Zie voetnoot b in tabel II.

b) Zie voetnoot c in tabel II.

c) Zie voetnoot d in tabel II.

d) De premie ingevolge de *Ongevallenwet 1921* varieert per bedrijf, en is afhankelijk van het risico dat dit bedrijf voor de verzekering oplevert. De minimum premie bedraagt ongeveer 0,2 pCt., de maximum premie ongeveer 9,6 pCt. De gemiddelde premie ingevolge de *Ongevallenwet 1921* kan worden gesteld op ongeveer 1,8 pCt. De premie ingevolge deze wet komt geheel ten laste van de werkgever.

e) De premie ingevolge de *Kinderbijslagwet* bedraagt, behoudens uitzonderingen, voor het gehele bedrijfs- en beroepsleven 4,9 pCt. Deze premie komt geheel ten laste van de werkgever.

f) Voor de *Invaliditeitswet* is, afhankelijk van de leeftijd en het geslacht van de werknemer, door de werkgever een premie verschuldigd van f. 0,30, f. 0,40, f. 0,50 of f. 0,60 per week. Voor mannen van 21 jaar en ouder bedraagt de premie f. 0,60 per week.

(I. M.)

§ N.V. SLAVENBURG'S BANK §

Uit tabel III blijkt dus, dat het ook voor de werkgever profijtelijk is in de eerste plaats een winstdelingspaarregeling voor hun werknemers in te voeren en vervolgens deelname hieraan te stimuleren.

Dan is er nog een categorie *werknemers met een inkomen boven de zogenaamde welstandsgrens*. Zij zijn van de in tabel II genoemde sociale lasten slechts de A.O.W. en A.W.W.-premie verschuldigd. Aangezien de A.O.W. en A.W.W. een maximaal premiebedrag kent van f. 577 per jaar zal dit voor werknemers wier inkomen boven de f. 8.250 per jaar ligt geen verschil uitmaken, aangezien zij dan toch restitutie over het te veel betaalde premiebedrag ontvangen. De overige sociale lasten kent men boven de welstandsgrens niet. Het voordeel moet hier dus gezocht worden in de inkomstenbelasting. Dat dit bij de sterke progressie toch ook een zeer behoorlijke besparing te zien geeft, is een vaststaand feit. Men behoeft slechts in een inkomstenbelastingtabel zijn belastbaar jaarinkomen met de daarbij verschuldigde inkomstenbelasting op te zoeken, vervolgens van dat jaarinkomen zijn winstuitkering of premiespaarbedrag tot een maximum van f. 390 af te trekken, waarbij men de alsdan verschuldigde inkomstenbelasting vindt, om te bemerken, dat door deelname aan de winstdelingspaarregeling, het fiscaal bespaarde bedrag toch altijd nog wel de moeite waard is.

Concluderend kunnen we dus zeggen, dat het voor werkgevers en werknemers echt wel loont winstdelingspaarregelingen in te voeren, resp. er aan deel te nemen. Hiermede wordt dan tevens een goede stap in de richting van de bezitsvorming gezet.

Voorbeeld van een winstdelingspaarregeling.

Als voorbeeld zullen wij in dit artikel het reglement van de winstdelingspaarregeling vermelden van een grote elektrotechnische industrie te 's-Gravenhage, waarvan de directie recent besloten heeft haar werknemers van de fiscale faciliteiten te laten profiteren. Begin vorig jaar heeft deze onderneming een winstuitkeringsregeling voor het personeel ingevoerd, hetgeen enige maanden later gevolgd werd door belegging in winstdelende personeelsobligaties mogelijk te maken ³⁾.

Toen op 1 januari 1962 de „Wet houdende voorzieningen met betrekking tot premiespaarregelingen en winstdelingspaarregelingen voor werknemers” van kracht werd, heeft men direct een winstdelingspaarreglement ontworpen om het personeel nog bij de in april 1962 verstrekte winstuitkering over 1961 de voordelen van deze wet te laten plukken. Men heeft een nieuw reglement voor deze regeling gemaakt om te voorkomen, dat het reglement voor de winstuitkering gewijzigd zou moeten worden waarvoor toestemming van het College van Rijksbemiddelaars nodig is. Het reglement van de winstdelingspaarregeling is dus aangepast aan het reglement voor de winstuitkeringsregeling.

Met toestemming van de directie, waarvoor wij haar zeer erkentelijk zijn, volgt hieronder de tekst van het reglement.

³⁾ Voor bespreking van dit reglement verwijzen wij naar het artikel „Belegging in winstdelende personeelsobligaties” in „E.-S.B.” van 28 juni 1961.

- Reglement voor een winstdelingspaarregeling, als bedoeld in:
- Besluit premiespaarregelingen en winstdelingspaarregelingen.

WINSTDELINGS-SPAARREGELING.

Artikel 1.

Het reglement voor de winstuitkeringsregeling met uitzondering van artikel 6.

DEFINITIES.

Artikel 2.

Vennootschap: (volgt naam der onderneming)
Spaarbank: (volgt naam der bankinstelling) die zich bereid heeft verklaard te voldoen aan de bepalingen van dit reglement.
Deelnemer: de werknemer, die in aanmerking komt voor de winstdelingsregeling en die is toegetreden tot de spaarregeling waarop dit reglement van toepassing is.
Winstuitkering: de uitkering ingevolge het in artikel 1 bedoelde reglement.
Spaarwinstaandeel: een winstuitkering of een gedeelte daarvan dat geblokkeerd is.
Bijzondere spaarrekening: de ten name van de deelnemer geopende spaarrekening als bedoeld in artikel 8 lid 1.

DOEL.

Artikel 3.

De spaarregeling heeft ten doel het bevorderen van de spaarzin en de vorming van duurzaam bezit bij de werknemers der vennootschap.

DEELNEMERS.

Artikel 4.

Aan de spaarregeling kunnen deelnemen alle werknemers van de vennootschap.

WIJZE VAN DEELNEMING.

Artikel 5.

De deelnemer verbindt zich schriftelijk en onherroepelijk om de hem toekomende winstuitkeringen of een gedeelte daarvan, over ten minste 5 achtereenvolgende jaren te bestemmen voor de vorming van duurzaam bezit.

Artikel 6.

Het verzoek in artikel 5 dient te geschieden door middel van een aanmeldingsformulier volgens het als bijlage bij dit reglement gevoegde model W.1.

SPAARWINSTAANDEEL.

Artikel 7.

Het spaarwinstaandeel mag in ieder kalenderjaar waarin de werknemer overeenkomstig de regeling een winstaandeel is toegekend, nimmer meer bedragen dan f 390,—.

Artikel 8.

1. De spaarwinstandelen worden door de vennootschap eenmaal per jaar gestort op de bijzondere spaarrekening van de deelnemer.
2. Het is aan een deelnemer niet toegestaan rechtstreeks gelden op de bijzondere spaarrekening te storten, behoudens in het geval, bedoeld in artikel 15, lid 1, onder c.
3. De spaarwinstandelen moeten gedurende ten minste 4 kalenderjaren geblokkeerd blijven, hetzij op de bijzondere spaarrekening, hetzij in ten laste van de bijzondere spaarrekening gekochte effecten.

Artikel 9.

Over de in artikel 8 lid 3 bedoelde spaarwinstandelen mag worden beschikt:

- a. Indien de deelnemer een van de bijzondere spaarrekening op te nemen bedrag zal aanwenden ten behoeve van één of meer der in artikel 10 genoemde bestedingsdoeleinden.
- b. Indien het dienstverband van de deelnemer met de vennootschap is geëindigd tengevolge van diens overlijden of emigratie, waarbij onder emigratie wordt verstaan blijvende vestiging in een land buiten Europa.

BESTEDINGSDOELEINDEN.

Artikel 10.

1. Als bestedingsdoeleinden worden erkend:
 - a. uitgaven ter verwerving van onroerende zaken door de deelnemer, als hoedanig voor de toepassing van dit reglement tevens worden aangemerkt lidmaatschappen van coöperatieve verenigingen, waarvan de leden op de enkele grond van hun lidmaatschap het recht hebben van uitsluitend gebruik van een aan de coöperatieve vereniging in eigendom toebehorend gebouw dan wel van een afzonderlijk gedeelte van een zodanig gebouw, voor zover deze uitgaven niet zijn gefinancierd door middel van een hypothecaire lening;
 - b. aflossingen op hypothecaire leningen, rustende op en aangaan ter financiering van onroerende zaken, als bedoeld onder a, daaronder begrepen aflossingen door een lid van een coöperatieve vereniging als bedoeld onder a, op hypothecaire leningen, voor welke het onder a bedoelde gebouw dan wel een afzonderlijk gedeelte van een zodanig gebouw is verbonden.
 - c. uitgaven ten behoeve van de verbetering van een gebouw, waaronder worden verstaan alle technische voorzieningen, aangebracht door de eigenaar van dat gebouw dan wel door het lid van een coöperatieve vereniging als is bedoeld onder a, waardoor het woon-gierief, indien het een woning betreft of de gebruikswaarde, indien het een bedrijfsruimte betreft, geacht kan worden te zijn gestegen, met inbegrip van in rechtstreeks verband met de verbetering uitgevoerde andere werkzaamheden indien de gezamenlijke kosten van deze verbetering ten minste een bedrag van f 500,— belopen;
 - d. aanschaffingen ter gelegenheid van het huwelijk indien zij van de bijzondere spaarrekening worden opgenomen binnen drie maanden na het sluiten van het huwelijk van de deelnemer;
 - e. voldoening van premies, verschuldigd ingevolge overeenkomsten van levensverzekering, als bedoeld in artikel 1 onder letter a van de Wet op het Levensverzekeringsbedrijf, door de deelnemer gesloten, hetzij op eigen leven, hetzij op dat van zijn echtgenote of van de kinderen, waarvoor hij voor de heffing van de loonbelasting kinderaftrek genoot op 1 januari van het jaar waarin de premie is betaald, mits:
 - 1e. de overeenkomst is aangegaan met een verzekeringsinstelling, die in het bezit is van een verklaring van de Verzekeringskamer als bedoeld in artikel 18 van de Wet op het Levensverzekeringsbedrijf, of met de Sociale Verzekeringsbank;
 - 2e. in de overeenkomst, voor zover het tijdstip van uitkering niet wordt bepaald door het overlijden van de verzekerde, een looptijd van tenminste vijf jaar is voorzien;
 - 3e. de polis niet tot zekerheid is bezwaard of overgedragen tenzij dit heeft plaatsgevonden terzake van een hypothecaire lening, als bedoeld onder b van dit lid en indien is overeengekomen, dat het verzekerde bedrag zal worden aangewend tot aflossing van die lening;
2. Voor de toepassing van het in lid 1 onder e bepaalde worden regelmatige inleggingen, waartoe de deelnemer zich heeft verplicht ingevolge een overeenkomst met een spaarbank tot het sparen met levensverzekering, aangemerkt als premies voor levensverzekering.

OPNEMEN VAN SPAARGELDEN.

Artikel 11.

1. De deelnemer, die een bedrag van zijn bijzondere spaarrekening wenst op te nemen ten behoeve van één of meer der in artikel 10 genoemde bestedingsdoeleinden, dient daartoe gebruik te maken van een formulier volgens het als bijlage bij dit reglement gevoegde model W.2.
2. Het bedrag, dat door een deelnemer ten behoeve van één of meer van de bestedingsdoeleinden bedoeld in lid 1, van de bijzondere spaarrekening wordt opgenomen, zal door de spaarbank aan de crediteur worden overgemaakt.

Artikel 12.

Het is voor de deelnemer niet mogelijk een bedrag van zijn bijzondere spaarrekening op te nemen anders dan voor de in artikel 10 genoemde bestedingsdoeleinden en het aankopen van effecten volgens artikel 15.

Artikel 13.

Ingeval van beëindiging van het dienstverband van de deelnemer met de vennootschap, anders dan door overlijden of emigratie, wordt de spaarbank daarvan zo spoedig mogelijk in kennis gesteld.

Artikel 14.

1. Telkenjare op 31 december bepaalt de spaarbank het spaarsaldo over dat jaar. Dit bedrag wordt aangetekend.
2. De spaarbank boekt het in lid 1 bedoelde bedrag terstond af van de bijzondere spaarrekening, nadat het sinds het einde van het jaar, waarin het op een bijzondere spaarrekening is bijgeschreven, vier kalenderjaren ononderbroken op die rekening heeft uitgestaan en schrijft dit bij op de gewone spaarrekening van de deelnemer.

EFFECTENBEZIT.

Artikel 15.

1. Het houden van effecten, welke een deelnemer heeft aangekocht ten laste van spaarbedragen, die nog geen vier kalenderjaren op de bijzondere spaarrekening hebben uitgestaan, wordt voor de toepassing van dit reglement gelijk gesteld met het aanhouden van die spaarbedragen op de bijzondere spaarrekening, mits:
 - a. de aan- en verkoop van de effecten is geschied door tussenkomst van de spaarbank;
 - b. de effecten in bewaring worden gehouden door de spaarbank of de vennootschap;
 - c. bij verkoop of aflossing van een effect de opbrengst, althans de aankoopprijs zo deze minder bedraagt dan de opbrengst, wordt teruggestort op de bijzondere spaarrekening, indien en voor zover de aankoopprijs werd gefinancierd uit spaarbedragen, welke ten tijde van de verkoop nog geen vier kalenderjaren op de bijzondere spaarrekening zouden hebben uitgestaan.
2. Het belenen van de effecten en het vervreemden daarvan, anders dan door verkoop, is niet toegestaan.
3. De spaarbank of de vennootschap voert voor de bewaring van bovengenoemde effecten een zodanige administratie, dat te allen tijde kan worden nagegaan of de effecten voor gelijkstelling met de voor aankoop gebezigde spaarbedragen in aanmerking komen.

RENTE.

Artikel 16.

De op de bijzondere spaarrekening gekweekte rente zal niet op deze bijzondere spaarrekening worden geboekt, doch worden bijgeschreven op de gewone spaarrekening van de deelnemer, welke hij bij de spaarbank dient aan te houden.

SLOTBEPALINGEN.

Artikel 17.

Op de uitvoering van deze spaarregeling wordt toezicht gehouden door de directie van de vennootschap of door deze aan te wijzen personen.

Artikel 18.

Door toetreding tot deze spaarregeling wordt de deelnemer geacht de spaarbank toestemming te hebben verleend tot het vertrouwelijk verstrekken van gegevens aan de vennootschap over zijn bijzondere spaarrekening.

Artikel 19.

De directie van de vennootschap heeft te allen tijde het recht deze spaarregeling te wijzigen dan wel op te heffen. In alle gevallen, waarin dit reglement niet voorziet, wordt beslist door de directie van de vennootschap of door de door deze aangewezen personen, bedoeld in artikel 17.

Artikel 20.

Deze winstdelings-spaarregeling treedt in werking op: 1 maart 1962.

Gravenhage.

Drs. C. P. d'HAANS.

De economische situatie van Argentinië

Er is een lening, die 7 pCt. rente geeft met halfjaarlijkse coupons. Ze bezit een goudclausule, ze is vrij van inkomstenbelasting en men mag 25 pCt. van het bedrag der inschrijving van zijn belastbaar inkomen aftrekken. Verzwegen bezit kan men voor de fiscus legaliseren door hiermee op de lening in te schrijven.

Waar bestaat dit paradijs voor de belegger? Het gaat over de nieuwe lening voor het nationaal herstel van Argentinië. De eerste tranche is groot 5 mrd. pesos; men kon er van 20 augustus tot 30 september op inschrijven in stukken van 1.000, 10.000, 50.000, 100.000 en 500.000 pesos. Toch werd er niet gemajoreerd, laat staan om gevochten. Het is alles te mooi om waar te zijn. En wie in Argentinië „nourri dans le sérail” is, weet dat. Prachtige prospectussen, zekere winsten, de kans om in korte tijd rijk te worden, het ligt alles voor het oprapen. Maar kijk uit voor ge u bukt.

Intussen moet reeds $\frac{1}{5}$ deel van de lening worden aangewend ter bestrijding van de gevolgen van het accident dat in september plaatsvond: de brand in de centrale van Dock Sud, die naar schatting een schade voor de economie van 1 mrd. pesos meebracht. Door deze centrale werden 2 mln. mensen van elektrische stroom voorzien!

Argentinië was een rijk land. Het was een rijk land met rijke landeigenaren en arme landarbeiders. Het was en is een land van weiden en akkers, een land met ruimte. Het is zo groot van zuid tot noord, dat alle produkten die het leveren kan, niet in het kort te noemen zijn. Schapen, runderen en paarden bevolken de weiden; tarwe, maïs, lijnzaad zijn vanouds de exportprodukten. Olie is er van zonnebloempitten, pinda's, maïskernen, druivepitten, olijven, katoenzaad. Tungolie en ricinusolie is er ook. Citrusvruchten, appels, pruimen, perziken en zelfs ananas groeien er; dadels zouden er kunnen groeien. Suiker en thee is er te over, rijst groeit er ook. Overal waar water is groeien de produkten; waar geen regen of bevoeiing is groeit niets. Grote bossen zijn er; het quebracho wordt gesloopt, maar timmerhout moet meest worden ingevoerd. De pampa kan een parkland zijn, maar met inspanning. Uit zichzelf slaan de bomen niet gemakkelijk aan in de drogere pampa; hebben hun wortels eenmaal moeizaam de steeds vochtige ondergrond bereikt, dan ziet ge naast de distelweiden de prachtigste parken. De kern van het land wordt gevormd door de provincies Buenos Aires, Santa Fé en Córdoba; de periferie is minder belangrijk, met uitzondering van oasen als Mendoza, Salta en de Rio Negro.

Er is olie in de bodem. Sedert men in Commodore Rivadavia naar water boorde en olie vond wordt ze ontgonnen. Liefst in staatsbeheer. Er zijn kolenmijnen, voornamelijk ver in het zuiden, vrij slechte kolen overigens, weinig toegankelijk en er heerst een vrij bar klimaat. Ze worden in overheidsbeheer ontgonnen. De eerste echte mijn moet er na zoveel jaren van voorbereiding nog steeds komen. Er zijn zalen vol plannen, maar er is geen geconcentreerde ontginning. Er zijn tal van andere minerale schatten, ijzererts bijv. Over het geheel valt de minerale rijkdom niet

mee, gerekend het grote land. Alles beheersend is de transportvraag. Hoe kan men ertsen in grote hoeveelheden zonder exorbitant hoge kosten vervoeren? Wat kunt ge doen met boorzouten in de hoge Andes? De kolen van de Rio Turbio bijv. gaan met een smalspoorbaantje van 200 km naar een slecht geoutilleerde haven met een groot verschil in eb en vloed om daar met kleine schepen over meer dan 2.000 km te worden vervoerd naar Buenos Aires.

Als land van veeteelt en landbouw, met een rijk bezit aan olie, zou Argentinië een rijk land gebleven zijn en, indien men de landarbeiders meer in de welvaart had laten delen, ook een sociaal rustig land. Er is steeds een groot maatschappelijk verschil geweest tussen de welvarende landeigenaren (de afstammelingen van de Spaanse veroveraars, in de loop der tijden aangevuld met Europese emigranten) en de landarbeiders, voor een groot deel van gemengd Spaans, Italiaans en Indiaans ras, de zgn. criollos. De handelszaken in de grote steden zijn voor een groot deel in handen van Israëlieten. Op het platteland is de handel, ook voor een groot deel, in handen van de Syriërs, een verzamelnaam voor de nationaliteiten van het Nabije Oosten. Alle nationaliteiten wonen over het geheel zonder grote strubbelingen samen. Maar er zijn schapen en wolven. Een Argentijns spreekwoord zegt: de slimme leeft ten koste van de sufferd en de sufferd leeft van zijn arheid.

Heel veel emigranten hebben Europa verlaten om dwang en uitbuiting van verschillende aard te ontgaan. Argentinië is een vrij land, waar de burens elkaar helpen en zich overigens niet te veel met elkaar bemoeien. Er is een zekere rancune tegen uitbuiting door vreemde concerns en dit leidt in vele gevallen tot een verstarde, verengde blik. Men wil geen concessies verlenen aan petroleum-concerns; de enkelē bestaande worden geduld. Daarom laat de regering nu boren voor eigen rekening, met alle goede en kwade kansen voor rekening van de staat. Bij een concessie zijn de goede, maar ook de kwade kansen voor rekening van de ondernemer. Het laten boren onder deze condities is duur en de olieprijs dalen. De toekomst zal leren, of het initiatief van Frondizi om overal te laten boren een goede zaak is geweest.

Ook in politiek opzicht is er onder het verleden, het Europese zowel als het Argentijnse, een streep gezet. De democraten, zo heten hier de conservatieven, zijn vrijwel van de kaart. De beide vleugels van de radicale partij betwisten elkaar de heerschappij en de verdeling van de gunsten, de privilegiën. Sommige leiders stammen in min of meer rechte lijn af van Rinaldo Rinaldini. De Italiaanse invloed ter onderlinge steun is groot. Een Spanjaard bouwt een huis met een muur er omheen; hij staat op zichzelf. De Italiaanse emigranten planten dadelijk bloemen en bomen en zetten de oude verbondenheid voort. Wij willen niet beweren, dat er uitsluitend een maffia is. De Italiaanse communist-emigrant is hier al spoedig peronist en bovendien in het geheim als communist georganiseerd. Het radicalisme, de heersende partij, is soms radicaler dan het communisme. Er zijn weinig beslissingen, waar men uit een oogpunt van traditie of principe voor terugdeinst,

zolang die principés al niet reeds straf geformuleerd zijn. De invloed van de Katholieke kerk, de staatsgodsdienst (in tegenstelling met Uruguay, dat geen staatsgodsdienst kent), is groot in zaken als bijv. echtscheiding, maar de politieke invloed is gering. Frondizi zocht steun bij de kefk, maar het heeft hem niet mogen baten. Men geeft gewoonlijk de schuld van de economische moeilijkheden aan Peron, maar ze dagtekenen van de tijd, toen het radicalisme aan de macht kwam.

Er is een economisch en een ethisch gezichtspunt. Peron verliet het land met vele miljoenen, uit een ethisch gezichtspunt niet toelaatbaar. Vraagt men een van zijn volgelingen ernaar, dan is het antwoord: gelukkig, dat hij de krijgskas heeft gered. Ethische beginselen hebben blijkbaar een zekere relativiteit. Aramburu benoemde zonder noodzaak 200.000 nieuwe ambtenaren om een „claque” te hebben. Economisch deed het het land méér schade dan het meenemen van de kas door Peron. Maar ethisch was het blijkbaar verantwoord: groot medegevoel met mensen zonder baan. We zien het in het algemeen: de chef, die 100 mensen zonder noodzaak aanstelt gaat moreel vrij uit, al doet hij het bedrijf meer schade dan de chef, die een reisdeclaratie vervalst en moreel zwaar te veroordelen valt. Mogelijk dienen wij tot een nieuwe ethiek te komen, maar wij willen hier enkel de economische kant bezien. En dan valt het op, dat de grondoorzaken van de economische moeilijkheden op ander terrein liggen dan gewoonlijk wordt gedacht.

Reeds in de oudheid leefden de Middellandse Zeevolken in de (kleine) steden en bebouwden van daaruit het land. Biologisch heeft deze karaktertrek zich gehandhaafd. Overal in Zuid-Amerika leeft een overgroot deel van de bevolking in de steden, de grote steden. Radio, televisie, sport, vermaaksleven bevorderen dit streven. Van de grote steden uit kunnen ze niet meer het land bewerken. Er moet dus gezocht worden naar een middel van bestaan en dit gaat ten koste van het platteland. Hier biedt de bureaucratie uitkomst. Reeds in de oudheid was de leuze in Rome: brood en spelen. Voor spelen is thans niet alleen de sport, maar ook de administratieve bezigheid, de bureaucratie gekomen. Het houdt de mensen van de straat. Dit is een voordeel, maar het brengt een massa rompslomp, remmingen en fooien met zich.

Wij moeten deze term „bureaucratie” in zijn meest uitgebreide vorm opvatten: bureaucratie in regering en bestuur, maar ook bureaucratie in rechtspraak, in leger, vloot en luchtmacht, in staatsbedrijven, in onderwijs en wetenschap. Overal waar het maar mogelijk is een betaalde plaats te scheppen, overal waar het aantrekkelijk is een politieke vriend of hulp te benoemen, daar wordt deze plaats geschapen en bezet. Waar de nuttige plant groeit, komen de luizen. De parasieten van de produktieve bevolking leven in de grote steden; het zijn voor een groot deel achtenswaardige mensen, die menen dat zij hun beste krachten besteden in dienst van het vaderland.

Er is justitie: de onafhankelijke rechterlijke macht. Mogelijk is er justitie voor de grotere ondernemingen met hun eigen juristen. Voor de gewone man is de rechtspraak te langzaam, te duur, te formeel en ook daardoor onzeker. Ook het strafrecht is formeel; indien de moordenaar de voorzorg neemt het lijk te vernietigen, kan hem bij gebrek

Beleg modern - beleg in

INTER
UNIE

N.V. Internationale Beleggings Unie „Interunie”, Postbus 617, Den Haag

(I. M.)

aan een corpus delicti ook bij volledig bewijs en bekentenis niets passeren. En in het civiel recht doet een enkele informaliteit een zaak verliezen en wie is zeker, dat zijn eigen advocaat deze niet bewust of onbewust begaan zal? Alleen een arbeidersklacht wordt vrij snel behandeld in de speciale rechtbanken. De onafzetbaarheid en onafhankelijkheid van de rechterlijke macht kan een hoog goed zijn, maar niet in een land, waar corruptie en beïnvloeding niet onbekend zijn. Zeker, een rechter kan worden afgezet; voor het afzetten van een enkele rechter is echter de Senaat, de „Eerste Kamer”, maanden lang in touw.

Bij de staatsbedrijven worden betere resultaten eveneens direct opgesoupeerd door de vele nieuwe posten, die dan geschapen kunnen worden. Hierdoor is de eigen petroleumontginning steeds een verliesfactor geweest.

Door de twee wereldoorlogen, het wegvallen van levering door Europa en de Verenigde Staten, zijn de niet-industriële landen tot industrialisatie gedreven. Economisch is een verwerkende lichte industrie volkomen verantwoord. Maar voor zwaardere industrie ontbreekt de materiële basis. En de geestelijke basis ontbreekt door het onmiddellijk streven naar monopolie en overmatige bescherming. Toen de jeeps in de Verenigde Staten niet meer gingen, bracht Kaiser zijn oude machines naar Argentinië over. Hij had lang het monopolie van de eigen auto-industrie. De invoerrechten op vreemde wagens bedragen 300 pCt., voor tweedehands wagens is Argentinië te hoog in standing. Bij een dergelijke bescherming kan een industrie verslappen, zich niet toeleggen op een efficiënte werkwijze, langzaam en futloos werk, verkwisting en arbeidsconflicten tolereren. Hoofdzak is niet het goed, goedkoop en veel produceren, hoofdzak is de bescherming, de gunsten en relaties met regeringsinstanties.

Toen Aramburu na de val van Peron in 1955 verklaarde, dat aan de verkregen rechten der arbeiderssyndicaten niet getornd zou worden, nam hij daarbij het hele stelsel van „sociale voorzieningen”, dat onder Peron ontstaan was, over en verhinderde elke mogelijke technische verbetering van de arbeid. In beginsel is er een goede pensionering, praktisch staatspensioen, nl. in principe 82 pCt. van het telkens te revalueren loon, dat dus mee gaat met loonsverhogingen, met een weduwenpensioen van 75 pCt. Maar zodra de lonen niet tot de laagste categorieën behoren is er een scherpe reductie. De bijdragen zijn 11 pCt. voor de werknemer en 15 pCt. van het loon voor de werkgever. Ze vloeien ogenschijnlijk in pensioenkas; in werkelijkheid beschikte de regering erover voor de lopende eigen uitgaven. Bij ontslag is er een hoge vergoeding verschuldigd; ontslag van arbeidersgedeeleerden is niet wel mogelijk. Aan het einde van het jaar wordt er een dertiende maand betaald, ook aan de gepensioneerden. Maar de

„verkregen rechten” strekken verder; ze hebben betrekking op diensttijden, overwerk, overplaatsingen, bevordering enz.

Van de prijs van de courant krijgt de krantenverkoper de helft; de andere helft is voor redactie, drukken, papier, administratie enz. Elke weg om tot een technische reorganisatie van de arbeid te komen is door Aramburu afgesneden. Het gebrek aan concurrentie en de moeilijkheid onderdelen van auto's in te voeren brengt mede, dat Buenos Aires, een stad van ruim 6 mln. inwoners op een totale bevolking van ongeveer 20 mln., wemelt van kleine garages en werkplaatsen. Ook verder zijn er tal van kleine winkels, kleine baasjes, prutserijen, bars, agentschappen, tussenpersonen enz. enz.

De politieke partijen zijn meer georiënteerd naar personen, naar de mensen die het te vergeven hebben, dan naar beginselen. Door de Wet Saenz Peña, waarbij de grootste partij $\frac{2}{3}$ van de zetels kreeg, de daaropvolgende $\frac{1}{3}$ en de rest niets, is er de laatste decennien een schijn-democratie geweest. Men wil deze nu door de voordeur afschaffen en door de achterdeur weer binnenlaten. Nog pas is aan een partij, die in Buenos Aires meer dan 40.000 stemmen verkreeg, de rechtspersoonlijkheid ontnomen, waardoor zij niet meer mee mag doen, als zijnde te klein. De idee is dan, alleen de Saenz Peña-partijen te laten overblijven! Het streven der partijen is vooral gericht op het verkrijgen van monopolistische macht inzake benoemingen en het verdelen van gunsten. Zij hebben blijk gegeven van een uiterst gering verantwoordelijkheidsgevoel, geen enkel probleem opgelost en zeer weinig bekwaamheid ten toon gespreid. Ook al is men geen analfabeet en een goede redenaar, dan is dit nog niet steeds een zekerheid, dat men denken en beslissingen nemen kan. In het algemeen overwegen toch reeds bij de bevolking gaven van gemoed en hart. Goede dokters en musici bijv. hebben we; niet geïmporteerde ingenieurs echter zijn schaars. Efficiency is een haast onbekend begrip. Tijdens Peron was het een rage plaats- en straatnamen te veranderen, maar ook thans kan bijv. het gemeentebestuur van Buenos Aires het niet laten bij wijze van hulding straatnamen te veranderen met al de verwarring, die daarmee gepaard gaat.

Fantasie tiert welig; in plannen maken is men sterk. Politici denken, dat men met een bepaling op papier alles kan regelen en contracten niet te goeder trouw behoeven te zijn. Er bestaat o.a. een plan voor een brug over de Rio de la Plata, waarvan men de overkant niet zien kan. Frondizi interesseerde zich er zeer voor.

Gedaan is er in de laatste decennien heel weinig. Het land is niet ontsloten, een groot deel van de oogst gaat verloren door gebrek aan transport. De spoorwegen functioneren na de nationalisatie miserabel. Ze werken met enorme tekorten; de opbrengsten dekken zelfs de loonkosten nauwelijks. Men zoekt de oplossing in het verschuiven van kosten naar „aanleg”. Wegen zijn er bijna niet gemaakt. Het vervoer te water, voor zover mogelijk, ligt in de kluisters van de douane en verdere bureaucratieën. Voor zover tourisme mogelijk zou zijn aan 's werelds eind wordt het door de douane bemoeilijkt. Van particuliere buitenlandse stroomleveringsmaatschappijen mag men verwachten, dat ze efficiënt werken, indien ze rechtszekerheid hebben en behoorlijk kunnen verdienen en geld overhouden voor nieuwe investeringen. Dat ver-

dienen was ze niet gegund, maar als men in een contract er maar bepalingen doordrukt, dat ze toch moeten investeren, moderniseren en op de rand van het bankroet moeten werken, dan zijn we er toch zeker ook? Men was er natuurlijk niet. Geen nood, het ware beginsel is staatscentrales. Maar als men dan niets doet en de particuliere maatschappijen verhindert te werken, waar gaan we dan heen? Naar de toestand van het ogenblik, dat er geen voldoende elektriciteit is voor de toegenomen consumptie. Dan gaan we weer de consumptie aan banden leggen en overbelasting van het net eisen, met als gevolg kortsluitingen en branden, zoals onlangs in Döck Sud, waardoor twee miljoen mensen in groot Buenos Aires werden getroffen in huis en nering. Maar ook dat komt alleen door de particuliere maatschappijen, die niet tijdig voor foolproof kabels hebben gezorgd. Mogelijk stond het op papier, dat ze dat doen moesten. Intussen is er geen stroom. Met de staatstelefoon is het eenzelfde lijdensweg: als men al, met geld en relaties, een aansluiting krijgt, dan duurt het jaren.

Natuurlijk brengt dit alles een duur fabricageproces mee. Men denkt er dan te zijn met 300 pCt. prohibitieve invoerrechten, maar vergeet dat men niet kan verkopen als men niet koopt. En men vergeet dat, als alle industrieën duur produceren en ook het campo duur produceert, als zo het hele leven duur wordt en een capabele arbeider door het doorgevoerde nivelleringsproces niet zoveel verdient dat hij behoorlijk kan wonen en de dingen kan kopen die de moderne techniek aan capabele arbeiders in Europa en de Verenigde Staten biedt, we dan aangeland zijn bij een industrie- en landarbeidersproletariaat, waaruit de drang naar omwenteling onweerstaanbaar naar voren komt en zal komen.

En zelfs met deze bescherming, met deze monopolistische rechten, bedruipt de industrie zich in het algemeen niet. Ook hier ligt het geld op de straat. Zo te zien zijn de koersen van vele grote ondernemingen op een niveau aangeland, waarop „het niet lager meer kan”. Van ondernemingen, die nog steeds hoge dividenden uitkeren. Op papier. In aandelen. Dat zit zo: door de grote inflatie stijgen de prijzen. De waarde der activa wordt dus groter, op papier en in pesos althans. Daardoor groeit het kapitaal, op papier. Zo kan dan 20 en 30 pCt. en meer in aandelen worden uitgekeerd. Maar de dividenden in specie zijn schaars. You can't fool all the people all the time, het publiek wil geld zien en voelt zich bedrogen. Natuurlijk zijn er uitzonderingen. Overigens kan men heden ten dage 24 pCt. en meer van zijn geld maken in Argentinië. Een cent uitgezet à 5 pCt. ten tijde van Claudius Civilis.

Al deze mensen in de grote steden en al deze als regel armetierige industriële bedrijven moeten in stand blijven. Al deze ambtenaren, al deze generaals, admiraals, volksvertegenwoordigers, ministers, diplomaten enz. enz. moeten leven, goed leven. En wie zal dat betalen? In laatste instantie doet dit het platteland. Tot het niet meer kan. Tot de lasten zo zwaar worden, dat ook de veeteelt en de landbouw niet meer mee kunnen op de wereldmarkt, waar men met landen moet concurreren, die een gezonder inzicht hebben. En wat is dan het redmiddel? Devaluatie natuurlijk! Zodat de boer zijn schulden en verplichtingen weer in pesos kan betalen, nu hij op de wereldmarkt wel dezelfde dollars of minder krijgt, maar zé thuis meer pesos opleveren.

Het is geen accident, geen „laatste accident” volgens Alsogaray. Er zal telkens weer naar gegrepen worden, als het campo niet meer betalen kan. Maar de boer mag ook

weer niet te veel hebben. De exporteurs zouden kort geleden niet meer dan 110 pesos per dollar mogen ontvangen; de rest zou aan de schatkist moeten worden afgedragen. Het decreet is opgeschort en nogmaals opgeschort en nu definitief van de baan, vermoedelijk omdat het in de Verenigde Staten de indruk van diefstal wekte. Uiteindelijk moeten de boeren echter toch betalen, voor zover de dollarkoers „te hoog” is. Er zijn nu nieuwe plannen voor het leggen van lasten op de export en op niet voldoende benut landbezit. De Minister van Landbouw, hij was de het langst in functie zijnde minister, bijna anderhalf jaar (!), heeft zich daar niet mee kunnen verenigen en is zojuist afgetreden.

Natuurlijk probeert men ook anderszins de inflatie in de hand te houden door geen kredieten toe te staan. Maar al drukt men dan geen nieuwe pesos, het zakenleven weet zich met telkens weer te verlengen wissels te behelpen. Het bedrag daarvan wordt op het dubbele van de geldcirculatie geschat. Uiteraard probeert men ook hulp van het buitenland te verkrijgen: kredieten en verlenging van kredieten van de Verenigde Staten, de Wereldbank en de club van Parijs. Die geldschietters eisen beperking van de circulatie. Dan betaalt men eenvoudig de leveranciers en de lonen van de ambtenaren en de pensioenen niet. Dat geeft dan weer stakingen, zoals bij de post en „gevalen armen” enz. De betere ondernemingen trachten particulier kredieten in het buitenland op te nemen.

Maar men tast het kwaad niet in de grond aan. Is het nog mogelijk de geest weer in de fles te krijgen? Wie kan de grote massa arbeiders in onrendabele industrieën — onrendabel in vergelijking met import van dezelfde en betere zaken uit het buitenland — weer naar het platteland terugbrengen? Als men het platteland mechaniseert is er ook daar voor hen geen plaats. Als kleine boertjes kunnen ze mogelijk even in leven blijven. Maar de toekomst is aan de grote, economisch verantwoorde boerderij; de techniek gaat boven de politiek uit. We kunnen de generaals en admiraals niet afschaffen, dan regeren de vakbondsleiders. Wat moeten al de ambtenaren, hoogleraren, diplomaten enz. beginnen, als blijkt dat ze eigenlijk overbodig zijn? En de kleine middenstand en kleine baasjes? Wie ziet een oplossing?

Keren we terug tot de goudlening. De eerste tranche van 5 mrd. pesos is voltekend; op de tweede tranche kan

worden ingeschreven. Men denkt ook een maand van de achterstallige ambtenaarssalarissen met deze papieren te betalen. Deze salarissen bedragen per maand ongeveer 5 mrd. pesos. De circulatie bedraagt 140 mrd. pesos. Tot voor kort was 1 dollar 125 pesos; de laatste koers is 138 pesos. De begroting voor het jaar 1 november 1962 - 31 oktober 1963 vermeldt voor de uitgaven, 149,8 mrd. en voor de ontvangsten 144 mrd. pesos. Tekort 5,8 mrd. pesos. De zuivere staatsdienst vraagt 102,3 mrd. pesos. Hierin zijn niet begrepen de uitgaven van provincies en gemeenten. Het jaar 1961 sloot met een tekort op de handelsbalans van \$ 496 mln. Over de eerste zes maanden van 1962 bedroeg de uitvoer \$ 615 mln. en de invoer \$ 678 mln., hetgeen een tekort van \$ 63 mln. betekent. De regering neemt, blijkens een recente verklaring aan, dat de handelsbalans voor het gehele jaar 1962 in evenwicht zal zijn. De kosten van levensonderhoud stijgen voortdurend: september 1961 4.083 en september 1962 5.478 (1943 = 100). Deze cijfers zijn niet geheel betrouwbaar. Huur bijv. figureert met 279 en 293, 1943 weer als 100 genomen, dank zij de huurbescherming, maar aangezien heel weinig te huur is, zijn de vrije huren zeker tot 3.000 gestegen. Levensmiddelen, in een land dat volop levensmiddelen kan produceren, hebben een index van 4.783 in september 1961 en van 6.562 in september 1962. De binnenlandse posttarieven zijn verdubbeld en de spoortarieven voor forensen in groot Buenos Aires zijn eveneens ongeveer verdubbeld (met verhogingen van 5 pCt. of daaromtrent houden we ons niet op).

De lening is slechts een druppel op een gloeiende plaat. Economisch betekent zij, dat weer een deel van de inkomsten van de producerende mensen in de zakken van de niet producerenden wordt overgeheveld.

Wij hebben ons in het bovenstaande onthouden van een beschouwing over de meer recente gebeurtenissen op politiek en militair gebied. Het beeld wisselt van dag tot dag kaleidoscopisch en hoewel op zichzelf hoogst interessant beïnvloedt het tot heden heel weinig het economisch beeld in zijn grote lijnen. Men kan en mag van militaire groepen geen duidelijk economisch programma verwachten; ook bestond de rode groep niet uitsluitend uit „gorillas” en waren de blauwen niet allen even blauw. Daarom blijft het beeld wat verward; er zijn nog tal van onverwachte combinaties mogelijk. Maar zullen ze uitkomst bieden in de economische moeilijkheden?

Boulogne sur Mer.

D. B. BAARSLAG Sr.

Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Verkort verslag over het jaar 1961

I. Besturende colleges.

1. Curatorium.

Het College van Curatoren was gedurende het gehele jaar voltallig. Voorzitter was de heer Ir. K. van der Pols. Aan het begin van het jaar traden als Curator toe de heren Mr. Ph. C. M. van Campen en Jhr. Mr. J. H. Loudon; aan het einde ervan traden de heren Dr. P. Rijkens en Dr. Ir. St. van Schaik als zodanig af. Curatoren kwamen in 1961 éénmaal in vergadering bijeen; ook het Dagelijks Bestuur vergaderde éénmaal.

2. Directorium.

De Directie werd gevormd door de heren Prof. Drs. Ch. Glasz, Prof. Dr. L. H. Klaassen, Prof. Dr. L. M. Koyck, Prof. Drs. H. W. Lambers en Prof. Dr. J. Tinbergen. Prof. Koyck verbleef gedurende de eerste zes maanden van 1961 als gasthoogleraar in de Verenigde Staten van Amerika; in die periode was hij van zijn functie als directeur ontheven.

3. Redactie Economisch-Statistische Berichten.

De heer Drs. J. J. Hartemink legde per 1 april 1961 zijn

functie als adjunct redacteur-secretaris neer. Als zijn opvolger werd per die datum benoemd de heer Drs. M. Hart, voordien reeds aan de redactiestaf verbonden. De Commissie van Advies voor België bleef ongewijzigd.

II. Personeelsbezetting.

In het verslagjaar traden relatief weinig mutaties in de staf op. Vier economen verlieten het Instituut. Twee economen traden bij ons in dienst; één van hen, de heer Drs. H. Linnemann, hervatte zijn werk op het Instituut na een verblijf van twee jaar in Ecuador. Hij was daar werkzaam als junior expert van de Verenigde Naties.

In verband met het omvangrijke werkprogramma betreffende de studies voor de ontwikkelingsgebieden werden enige economen op tijdelijke basis aangetrokken. Eén van hen kreeg van een van de grote Nederlandse ondernemingen gelegenheid aan een bepaalde studie op onze kosten mede te werken. De hoogleraren Prof. Dr. F. Hartog en Prof. Dr. H. Rijken van Olst traden als adviseur op. Vijf gevorderde studenten in de economie traden voorts bij ons in dienst.

Gedurende het eerste halfjaar verbleef de heer Drs. H. C. Bos in de Verenigde Staten waar hij voor het geven van colleges en het verrichten van research verbonden was aan de Cowles Foundation for Research in Economics van de Yale Universiteit.

Ook dit jaar vertoefden buitenlandse medewerkers voor korte of langere tijd voor het verrichten van economisch

onderzoek op het Instituut. Zij waren afkomstig uit België, Chili, Ecuador, India, Japan, Polen, de Verenigde Arabische Republiek en de Verenigde Staten. Drie onzer gasten promoveerden: de heer L. S. Burns uit de Verenigde Staten op „Investment time scheduling in urban reconstruction”, de heer V. P. Duggal uit India op „Optimum extent and operation of the public sector with special reference to the Netherlands” en de heer N. D. Vanhove uit België, van de Universiteit van Gent, op „De doelmatigheid van het regionaal-economisch beleid in Nederland”.

Prof. Dr. A. H. Conrad van de Harvard University (Cambridge, Mass.) is als gasthoogleraar aan de afdeling Balanced Internationaal Growth verbonden voor het academisch jaar 1961/62. Als adviseurs waren voorts bij ons werkzaam Mevr. Drs. M. J. 't Hooft-Welvaars en de heer H. Molendijk.

Aan het eind van het verslagjaar telde het Instituut 49 medewerkers: 23 van hen waren doctorandus in de economie, 3 van hen waren resp. juridisch, sociologisch en socio-grafisch doctorandus.

III. Werkzaamheden.

1. Algemeen.

Ook het Instituut is meegegaan met de verkorting van de werkweek, die in het verslagjaar allerwege overrompend snel haar beslag heeft gekregen. Met ingang van 1 mei 1961 ging het Instituut op zaterdag dicht. Voor de nuttige werktijd, die op deze wijze verloren ging is compensatie gevonden op de andere werkdagen: het tijdstip waarop des morgens de werkzaamheden aanvangen is vervroegd.

Aan het begin van het verslagjaar begon het Centrum voor Onderzoekswerk van de Nederlandsche Economische Hoogeschool, dat in 1960 is opgericht, de werkzaamheden. Het Instituut is belast met de dagelijkse leiding van dit centrum en verleent het voorts een aantal administratieve en technische diensten als documentatie, telefoon, type- en stencilwerk. De Hoogeschool heeft zorggedragen voor de huisvesting van de medewerkers van dit centrum. De voor het Instituut beschikbare ruimte was niet zo groot, dat aan de medewerkers van het Centrum adequate huisvesting kon worden verleend. De plaatsing van de medewerkers en van de verschillende diensten zoals documentatie en correspondentie beginnen de directie in toenemende mate zorgen te geven.

2. Economisch-Statistische Berichten.

De belangstelling voor de artikelen in het weekblad was in het verslagjaar zeer bevredigend: zowel direct als indirect. De stijging, die zich in de voorafgaande jaren voerde met betrekking tot het aantal abonnees, zette zich voort. Verheugend was de aandacht die de landelijke pers regelmatig besteedde aan artikelen, die in ons blad verschenen. De omvang van de jaargang verschilde nauwelijks van die van het vorig jaar. Vier speciale nummers verschenen:

- op 15 februari : Limburg
- op 26 april : Noordbrabant
- op 6 september: Defensie en economie
- op 13 december : Zeeland.

3. Opdrachten en eigen studies.

De opdrachten waren naar karakter zowel als naar aantal zeer bevredigend. In totaal werden 102 rapporten, nota's enz. uitgebracht, waarvan 20 betrekking hadden op vraagstukken nopens de ontwikkelingsgebieden. Een aan-

STICHTING HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

opgericht 1929

Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6, tel. (010) 5 65 20

Het Nederlandsch Economisch Instituut verricht research met het doel te komen tot in de praktijk uitvoerbare oplossingen voor vraagstukken op het gebied van:

Europese integratie	ruimtelijke ordening
afzet en prijs	investeringsplanning
vestigingsplaats	verkeer en vervoer
rentabiliteit en kostprijs	gemeentefinanciën
structuur van bedrijfstakken	ontwikkelingsprojecten
conjunctuur	industrialisatie
loon- en salarisbeleid	arbeidsmarktverhoudingen
efficiency	consumptiegewoonten

Deze en soortgelijke onderzoeken worden verricht door een omvangrijke en ervaren wetenschappelijke staf welke, waar gewenst, samenwerkt met specialisten uit andere vakgebieden.

Opdrachten worden aanvaard van het bedrijfsleven, de overheid en instellingen, zowel in binnen- als buitenland.

tal van deze onderzoeken bewoog zich op nieuwe terreinen van onderzoek en leidde tot het ontwerpen en toepassen van nieuwe methoden of tot het hanteerbaar maken van bestaande methoden voor de gestelde problemen. De omvang van de opdrachten betreffende de ontwikkelingsgebieden was in het verslagjaar verheugend groot. Ook deze opdrachten bewogen zich, gelijk trouwens in de bedoeling lag toen de studiesectie werd geformeerd, op gebieden waarover de economen tot nu toe weinig hebben gepubliceerd.

Ook buiten Balanced International Growth zijn onderzoeken verricht, die betrekking hadden op ontwikkelingsgebieden. Een onderzoek betrof de economische aspecten van de aanleg van een stuwdam in Nigeria, met name de rentabiliteit van een irrigatieplan en van een met dit project verbonden vaarweg. Een tweede onderzoek betrof de mogelijke verbetering van transportwegen in Niger en Dahomey. Dit project is voortgevloeid uit het contact met de Nedeco, ontstaan door het werk voor Nigeria. Een derde project had betrekking op een soortgelijk vraagstuk voor de Centraal-Afrikaanse Republiek. Deze onderzoeken werden grotendeels verricht in samenwerking met andere instellingen van onderzoek. Een deel van deze instellingen beweegt zich op het terrein van de techniek. Deze onderzoeken hebben inzonderheid de buitenlandse contacten van onze Stichting versterkt: instituten waarmee werd samengewerkt waren van Belgische, Duitse en Franse origine. Met de directies en medewerkers van deze instituten is op allerplezierigste wijze samengewerkt.

Ook de onderzoeken, die reeds sinds enige jaren worden verricht voor het eilandbestuur van Curaçao, moeten in dit verband worden genoemd. In 1961 hadden deze onderzoeken vooral betrekking op de vraagstukken van industrievestiging en de daartoe nodige voorzieningen. Een gids in de Engelse taal werd geschreven en rapporten werden uitgebracht over industrieterreinen en de elektriciteitsvoorziening.

Voor het wetenschappelijk werk, dat niet onmiddellijk uit opdrachten voortvloeide, werden de internationale contacten verstevigd. In oktober ontving Prof. Koyck het verzoek mede te werken aan een conferentie van de International Economic Association, welke conferentie in 1962 nabij Parijs werd gehouden. Prof. Koyck schreef op verzoek voor deze conferentie een bijdrage over: „Economic growth, marginal productivity of capital and the rate of interest”.

Van de onderzoeken voor de Afrikaanse gebieden en voor Curaçao hadden er vele betrekking op rentabiliteitsproblemen. Dit gold voor de wegen en vaarwegenanalyse en voor het irrigatieproject, zowel als voor een analyse van een brugproject op Curaçao.

Rentabiliteitsvraagstukken waren ook in enige andere onderzoeken aan de orde. Genoemd kunnen worden de studies nopens de rentabiliteit van enige hotels en de mogelijkheden tot verbetering hiervan. Ook het onderzoek betreffende een eventuele Maas-Rijnverbinding had belangrijke rentabiliteitsaspecten. Een speciale nota werd geschreven over het rentabiliteitsprobleem in het algemeen.

Een marktanalytisch vraagstuk was aan de orde bij de studie omtrent de te verwachten vraag naar Nederlandse sierteeltproducten in de voornaamste afzetlanden voor deze producten. Deze afzet moet worden gezien in het licht van de toenemende eigen produktie in deze landen. De betreffende onderzoeken, die zeer omvangrijk zijn, waren aan het einde van het verslagjaar nog niet beëindigd.

Een marktanalytisch vraagstuk, dat tevens een rentabiliteitsaspect heeft, is aan de orde bij de onderzoeken betreffende het verkeer tussen Zuid-Engeland en het nabije Europese vasteland. Ook deze onderzoeken zijn nog niet afgesloten. Onderzocht wordt, welke de ontwikkeling van de diverse verkeersstromen langs de verschillende routes onder enige alternatieve veronderstellingen zal zijn; met de mogelijke gevolgen van een tunnel onder het Kanaal wordt daarbij rekening gehouden.

Een groep studies had betrekking op de Rotterdamse haven. Een schatting werd gemaakt van de te verwachten veranderingen in de omvang van de overslag van enige belangrijke massaproducten, met name erts, steenkolen, cokes en olie, met het doel na te gaan welke havenuitbreiding gewenst is en welke de economische betekenis van de havens voor de regionale ontwikkeling van het omliggende gebied is. Het onderzoek betreffende de overslag van granen kwam in januari 1962 gereed. Deze studies werden verricht voor de Rijksdienst voor het Nationale Plan.

Met studies voor de gemeente Rotterdam werden in het verslagjaar belangrijke vorderingen gemaakt, met name voor de ontwikkeling van een methode ter analysing van de financiële consequenties voor deze gemeente van de door haar uitgeoefende centrumfunctie. Alle functies, welke de gemeente als organisatorisch lichaam uitoefent, worden elk gezien op hun kosten en de mate waarin deze kosten ten behoeve van niet-Rotterdamers worden gemaakt. Met de toepassing van de ontwikkelde methode is in het verslagjaar aangevangen.

Vermelding verdient een tweetal zeer uitvoerige rapporten over het pendelverschijnsel, samengesteld in opdracht van de Ministeries van Economische en Sociale Zaken. Het Instituut onderzocht omvang en oorzaken van de pendel in Noord-Noordholland en West-Noordbrabant.

Vraagstukken van regionale ontwikkeling werden in het verslagjaar op grote schaal onderzocht. Naar methode en omvang staan centraal de onderzoeken nopens de mogelijke groei van een aantal gebieden en gemeenten in Nederland. De onderzoeken betreffen een provincie, een groep gemeenten en een aantal afzonderlijke gemeenten. Zo is voor de provincie Utrecht een omvangrijk onderzoek in uitvoering betreffende de toekomstige economische ontwikkeling van deze provincie. De ontwikkeling van Amersfoort en van de gemeenten rondom Amersfoort is een voorbeeld van het tweede type. Voorbeelden van de derde groep zijn de structuuronderzoeken voor de gemeenten Kampen, Apeldoorn, Leeuwarden, 's-Hertogenbosch en Zeist. Deze onderzoeken hebben als centrale probleemstelling, welke oorzaken de groei van een economisch-geografisch gebied bepalen en welke groei voor de toekomst mag worden verwacht. Voorts komen aan de orde vragen omtrent de mogelijkheid of en zo ja in welke mate deze oorzaken van de groei door de plaatselijke overheid te beïnvloeden zijn en welke concrete maatregelen de plaatselijke overheid moet nemen, opdat de groei zich op de meest acceptabele wijze zal voltrekken. Deze maatregelen zullen kunnen betreffen cityplanning, industrieterreinen, transport- en andere voorzieningen voor de industrie, woning- en scholenplanning, recreatie, parkeer-ruimte enz. Vele van onze rapporten zijn aan dergelijke onderdelen gewijd. Een opsomming hiervan zou dit verslag wijdlopig maken.

Bij het onderzoek voor de gemeente Kampen, dat in het begin van het verslagjaar werd afgesloten, is geprobeerd

een principiële oplossing voor enkele van deze centrale problemen te vinden. Een methode werd ontworpen, die bruikbaar bleek. Tevreden met de tot nu bereikte resultaten zijn wij niet; aan de verdere ontwikkeling van de methode wordt gewerkt.

Ook langs andere weg probeert het Instituut inzicht in de hier bestaande samenhangen te verwerven. Bestudeerd worden de oorzaken van de groei van de grote stedelijke agglomeraties. Gepoogd is na te gaan waar deze groei door enkele duidelijk aanwijsbare oorzaken ontstaat en waar meer complexe oorzaken een rol spelen. Inzonderheid de Duitse steden waren, bij gebrek aan voldoende cijfermateriaal (in casu: steden), onderwerp van analyse. In deze studies werden in beginsel dezelfde problemen geanalyseerd als in de studies van Balanced International Growth over de ontwikkelingsgebieden in min of meer verre landen. De studies worden dan ook verricht door medewerkers uit diverse studiesecties van het Instituut onder leiding van de directeuren Tinbergen, Klaassen en Koyck gezamenlijk.

De meer specifieke werkzaamheden van Balanced International Growth sluiten logisch op het voorgaande aan.

De studie over de toekomstige behoefte aan „pre-investment activities” in de minder-ontwikkelde gebieden in opdracht van het Speciale Fonds van de Verenigde Naties kwam in het verslagjaar gereed.

Het meest omvangrijke project in het verslagjaar vormde de studie over de internationale economische politiek. Voor dit onderzoek werden twee tijdelijke medewerkers aangetrokken ter versterking van de vaste staf, terwijl tevens Prof. Dr. F. Hartog en Prof. Dr. H. Rijken van Olst (beiden van de Rijksuniversiteit van Groningen) een deel van hun tijd voor dit project beschikbaar stelden. In het kader van dit onderzoek werden door verschillende medewerkers reizen gemaakt naar Afrika, het Midden-Oosten, Azië en Latijns Amerika. Deze studie was aan het einde van het verslagjaar vrijwel voltooid. Zij zal door het Twentieth Century Fund in boekvorm worden gepubliceerd.

INGEZONDEN STUKKEN

Bewegredenen tot Westerse hulpverlening aan onderontwikkelde gebieden

Mr. F. J. van der Dussen te 's-Gravenhage schrijft ons:

In „E.-S.B.” van 15 augustus jl. schreef Drs. P. S. J. Ablij over „Bewegredenen tot Westerse hulpverlening aan onderontwikkelde gebieden”. Bij het lezen van dit artikel, dat van gevoel voor systematisering getuigt, heb ik mij afgevraagd waartoe een dergelijk motievenonderzoek zou kunnen dienen. Bij commercieel marktonderzoek is het van belang de motieven van de koper te kennen om de verkoopstechniek daarop te kunnen afstemmen. Is het ook van belang de motieven van de donor te kennen? Me dunkt alleen voor de donor zelf.

Nu mag men van een regering een duidelijker verantwoording vragen van haar handelingen dan van ieder individu, maar geldt juist in politicus niet zeer sterk, dat het vooral om de resultaten gaat? Als een regering op oirbare wijze goede resultaten bereikt dan vraagt men zich niet steeds af wat haar moveerde om zo en niet anders te handelen. Nu doet het, meen ik, bij de hulpverlening ook niet zo erg veel terzake of de drijfveren verstandelijke of gevoelsmatige zijn. Wij kunnen de ene soort misschien meer waarderen dan de andere, maar de aard der motieven heeft weinig met de resultaten uit te staan.

Een aanvang werd gemaakt met een onderzoek betreffende de organisatie en methoden der economische planning; deze studie wordt gefinancierd door de Yale University. Het project omvat een vergelijkend onderzoek van de economische planning zoals deze heden ten dage in vele landen ter wereld wordt toegepast. Feitelijke informatie omtrent de verschillende planningmethoden en -procedures werd ingewonnen door het uitzenden van een vragenlijst over de economische planning aan circa zestig landen. Het empirische deel van dit onderzoek wordt ondernomen in overleg met het Secretariaat van de Verenigde Naties te New York.

Aan het researchprogramma werd een nieuw onderwerp toegevoegd, waarvoor een toenemende belangstelling, bestaat, de economie en de planning van het onderwijs. In het kader hiervan werden ten behoeve van de O.E.E.C.-conferentie over „Education and Economic Development”, gehouden te Washington D.C., bijdragen geleverd over de behoefte aan middelbaar en hoger onderwijs in de minder-ontwikkelde landen tot 1970.

In het verslagjaar werd een aanvang gemaakt met een studie over de financiering van het hoger onderwijs in Afrika. Het rapport hierover is ter discussie gesteld op een Unesco-conferentie van Afrikaanse landen, die in september 1962 te Tananarive is gehouden.

Tenslotte mogen worden vermeld, dat ook dit jaar de studies over alternatieve produktietechnieken intensief werden voortgezet.

De internationale contacten breidden zich verder uit. Prof. Tinbergen adviseerde over planning in Turkije, Venezuela en de Verenigde Arabische Republiek. Hij leverde verschillende bijdragen voor internationale conferenties die door hem werden bijgewoond.

IV. Financieel resultaat.

De financiële uitkomsten van het verslagjaar waren bevredigend. Het bleek mogelijk de eigen studies in de gebruikelijke omvang voort te zetten.

DIRECTEUREN N.E.I.

Bovendien wordt het laatste woord inzake de hulpverlening niet gesproken door een regering in Washington of Den Haag, maar in het ontwikkelingsland zelf. De uitgezonden Amerikaan, Israëli of Nederlander bepaalt door zijn inzet als technicus, maar vooral als mens, welke resultaten zijn uitzending zal hebben. De motieven voor zijn uitzending spelen daarbij een ondergeschikte rol, zij het met uitzondering — en misschien ook niet altijd — van de communistische expert.

Van groot belang is het samenspel van expert met lokale ambtenaren en bevolking. Ook aan de kant van het ontwikkelingsland weegt zwaarder door wie en hoe er gewerkt wordt dan om welke redenen dat gebeurt.

Een door de schrijver geconstateerd feit, waarmee ik het bepaald eens ben, is dat het eigenbelang in onze menselijke samenleving nog altijd de beste stimulans is tot doeltreffend handelen. Maar dat eigenbelang ligt aan beide zijden, aan de gevende en ontvangende kant van de hulpverlening. Wanneer deze belangen aan elkaar gekoppeld worden, kan een belangengemeenschap ontstaan met kans op de beste resultaten.

Aan ieder hulpverleningsbeleid zal inderdaad wel een filosofie ten grondslag liggen. Maar ik heb het gevoel, dat

de schrijver ethiek en economie door elkaar haalt en als hij zegt: „Men zou zich nog kunnen afvragen welke combinatie van beweegredenen voor het welslagen van de hulpverlening de meest ideale zou zijn” dan gaat hij onvergelykbare waarden aan elkaar meten.

Hulpverlening op zuiver rationele gronden, maar goed gericht en met een juiste menselijke aanpak bij de uitvoering, kan een volledig succes betekenen, terwijl hulp op basis van menselijke bewogenheid negatieve resultaten kan opleveren, niet alleen in economische zin, maar ook uit een oogpunt van menselijke ontmoeting.

Er is altijd sprake van een combinatie van beweegredenen, bewuste en onbewuste, maar bij de realisatie van de gestelde doelen der hulpverlening moet men herhaaldelijk het theoretisch uitgangspunt verlaten en empirisch te werk gaan.

Gewetensonderzoek en zelfkennis is nuttig, maar heeft weinig uit te staan met de vruchten van de arbeid.

NASCHRIFT

Mr. Van der Dussen stelt ergens dat „..... de aard der motieven weinig met de resultaten (heeft) uit te staan”, terwijl ik in mijn beschouwing juist heb trachten duidelijk te maken, dat en waarom m.i. de beweegredenen tot hulpverlening — bepalend als zij zijn voor vorm, inhoud en aanpak daarvan — van grote invloed zullen zijn op de te verwachten resultaten. Wat kan ik anders doen dan enerzijds tot mijn spijt constateren dat ik de schrijver niet overtuigd heb doch anderzijds ook dat hij de onjuistheid van mijn betoog niet heeft aangetoond?

Wanneer mijn stelling juist is, dan zal de burger uiteraard goed doen wel te vragen naar de motieven waarop zijn regering haar steun aan hulpverleningsacties baseert. Immers, het zal van die motieven afhangen welke vorm van hulpverlening gesteund zal worden en daarvan weer,

welke resultaten van het te brengen offer te verwachten vallen. En die resultaten zijn — ook in de gedachtengang van Mr. Van der Dussen — toch wel belangrijk bij de overweging, of het offer zijn heeft resp. of het offer niet zinvoller zou kunnen zijn.

De heer Van der Dussen geeft toe, dat aan ieder hulpverleningsbeleid wel een filosofie ten grondslag zal moeten liggen. Waarom dan bezwaren gemaakt tegen een poging, omtrent die filosofie tot enige klaarheid te komen? Dat ik daarbij ethiek en economie door elkaar gehaald zou hebben, lijkt mij een onjuiste bewering. Eerder geloof ik allerlei ethische, godsdienstige, economische en politieke motieven — die ons herhaaldelijk in een ondoorzichtig mengsel voor ogen worden gesteld — te hebben uiteen gehaald teneinde ze op hun waarde voor het welslagen van een groots opgezette hulpverlening te toetsen.

Ik heb daarbij tenslotte gesteld dat het weloverwogen nastreven van het eigenbelang op lang zicht van het Westen naar mijn mening de beste kans op blijvende resultaten biedt; anderzijds heb ik echter niet willen ontkennen dat ook gevoelens van mededogen een stimulans kunnen vormen. Dat wil niet zeggen dat ik deze motieven van ongelijksoortige aard door elkaar haal, doch slechts dat ik ze als werkzame elementen naast elkaar kan zien.

Dat bij de uitvoering van welke hulpverlening dan ook de persoonlijke verhouding tussen uitgezonden helpers en geholpenen een zeer belangrijke rol speelt ben ik met de schrijver eens. Juist in de nog niet volkomen verzakelijkte samenleving hangt zeer veel af van goede persoonlijke verhoudingen. Dit is dan ook inderdaad een punt, dat bij de praktische hulpverlening alle aandacht verdient. Maar men kan toch bezwaarlijk het welslagen van miljardeprojecten op goed geluk laten afhangen van een dergelijke, moeilijk te beïnvloeden factor.

's-Gravenhage.

Drs. P. S. J. ABLIJ.

Kwantiteit of kwaliteit?

De heer J. Kuiterman te Emmen schrijft ons:

Het naschrift van de heer Bakker op mijn ingezonden stuk — opgenomen in „E.-S.B.” van 26 september II. — geeft mij aanleiding tot een korte repliek.

De heer Bakker stelt ten onrechte, dat ik een zo groot mogelijk aantal *kleine* woningen wil bouwen, die volgens hem over enkele tientallen jaren als een minimum voorziening zullen gelden. Nu is alles relatief en wat ik een *flinke* woning noem, kan de heer Bakker uiteraard wel een kleine woning noemen. Een feit is echter, dat er verschillende typen woningwetwoningen worden gebouwd. Zo bouwen wij hier honderden woningwetwoningen, bevattende: woonkamer, keuken, 4 slaapkamers, badkamer, w.c., hal, overloop, schuur en kelderkast. De heer Bakker kan dit wel onvoldoende vinden, maar dat deze woningen over enkele tientallen jaren als een minimum voorziening zullen gelden, geloof ik niet. Met het toenemen van de welvaart keert namelijk ook op woongebied de wal het schip. Verwacht mag worden, dat er over enkele tientallen jaren vrijwel geen dienstboden meer te krijgen zullen zijn. Huishoudelijke hulp zal er dan nog slechts voor hulpbehoevende gezinnen en via het instituut voor de gezinsverzorging te krijgen zijn. Zonder huishoudelijke hulp zullen de huisvrouwen een woning verkiezen, welke is afgestemd op de praktische behoeften van het gezin. De beter ge-

situeerden zullen dan terugvallen op een kleiner woningtype.

Er zullen eventueel nog wel verbeteringen gewenst kunnen worden op het gebied van de geluidsisolatie e.d., maar de laatste vinding is hopelijk nog niet gedaan, want de huidige technische mogelijkheden blijken alle onvoldoende te zijn. We zitten in de bouw nu eenmaal met de vele geluidsoverbrengende buisleidingen en in de etagebouw met de moeilijk te isoleren vloeren. We behoeven er ons overigens helemaal niet zo bezorgd over te maken, dat het huidige woningtype spoedig zal verouderen. Voorlopig gaat dit type de huidige welvaart nog een flink stuk te boven. De woningwetbouw draagt meer dan de villabouw bij tot verhoging van het woonniveau. Dit dank zij de door de gemeenschap gebrachte offers in de vorm van huursubsidies en dank zij de door de woningnood afgedwongen bereidheid van de bewoners om een boven hun draagkracht uitgaande huur te betalen. De bouw van een klein aantal villa's, die bovendien over enkele tientallen jaren door gebrek aan huishoudelijk personeel verouderd zullen zijn, kan weinig tot verhoging van het woonniveau bijdragen.

Afgezien hiervan acht ik de kwantitatieve woningnood nog steeds schrijnend genoeg, om al onze aandacht op de mogelijkheden tot bestrijding hiervan te richten.

NASCHRIFT

Het is jammer dat de heer Kuiterman de problemen niet los kan zien van hetgeen in de gemeente Emmen gebeurt. Wanneer de gemeente Emmen erin slaagt honderden woningwoningen te bouwen, bevattende woonkamer, keuken, 4 slaapkamers, badkamer, w.c., hal, overloop, schuur en kelderkast, dan is dat een felicitatie waard. In de grote steden is de situatie echter veel ongunstiger. Daar worden in de woningwetsector overwegend etagewoningen gebouwd welke van geringere inhoud zijn. Juist deze kleine etagewoningen met hun geluidshinder en veelal zonder centrale voorzieningen zoals centrale verwarming zullen m.i. spoedig verouderen, vooral ook omdat zij voor gezinnen met kleine kinderen ongeschikt zijn, hetgeen door sommige stedenbouwkundigen, helaas, niet wordt ingezien.

Utrecht.

C. P. A. BAKKER.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

Het handelsbankwezen heeft in de eerste drie kwartalen van 1962 door middel van kredietverlening aan de particulieren en het bedrijfsleven f. 294 mln. aan geld in het verkeer gebracht. Wanneer men dit bedrag plaatst tegenover de kredietuitbreiding die in dezelfde periode van vorig jaar plaatsvond, dan wijst het cijfer op een vertraging in de expansie. Ook de kapitaalmarktbeleggingen (effecten en onderhandse leningen) van het bankwezen waren in de eerste negen maanden van 1962 minder groot, nl. f. 117 mln., dan in de overeenkomstige periode van 1961 (f. 199 mln.). Hier ligt de oorzaak waarschijnlijk meer in de begrijpelijke minder onstuimige groei van de spaargelden bij handelsbanken. Ook bij de buitenlandse uitzettingen zijn er belangrijke verschillen in de eerste drie kwartalen van 1961 en 1962. In eerstgenoemd tijdvak bij de uitzettingen op de open geldmarkt een vrij scherpe daling met f. 412 mln. tegen een stijging van f. 250 mln. in het lopende jaar en bij de belegging op de besloten geldmarkt in 1961 een toeneming met f. 606 mln. tegen een expansie van slechts f. 110 mln. thans. In het beloop van de buitenlandse geldmarktuitzettingen heeft de vorige week behandelde interventiepolitiek op de valutamarkt waarschijnlijk mede een rol gespeeld. De gewijzigde afgiftepolitiek van schatkistpapier in 1962 zal mede van invloed zijn geweest.

Na een kwartaaluitkering door het Rijk aan de gemeenten baart de hieropvolgende maandultimo de banken meestal nauwelijks zorgen. Dit geldt ook voor de oktoberultimo, die gemakkelijk werd opgevangen. De callgeldrente, ook die op de open markt, toonde geen wijziging. Inmiddels zorgt de teruglopende bankbiljettengolf al weer voor een verdere ontspanning. De grotere ruimte zal echter o.a. voor de storting op de K.L.M.-lening nodig zijn, want de opbrengst hiervan zal, naar men verwacht, onmiddellijk worden gebruikt voor dollaraankopen om buitenlandse schulden van de luchtvaartmaatschappij af te lossen.

Kapitaalmarkt.

De reeds genoemde K.L.M.-lening is geen succes geworden. Sommigen schrijven dit aan de debitrice toe, er daarbij op wijzende dat een staatsgarantie blijkens de ervaring een lening nog niet tot een staatslening maakt. Anderen, zonder te ontkennen dat de markt vaak weinig rationeel reageert, menen echter, dat de lening opnieuw bevestigd, dat in het geldaanbod met betrekking tot de termijn herhaaldelijk lacunes zitten. Dit is met name het geval met de 8 à 10 jaar termijn. Er zijn maar weinig beleggers waarbij deze termijn logisch in hun behoeften past. Voor zover die behoefte er in beginsel is, is deze beperkt en snel verzadigd. Wie in deze omstandigheden ook met een lening van het bedoelde type komt, het resultaat zal altijd teleurstellend zijn, tenzij men met een hoger rentebod de bezwaren doorbreekt.

Door de kortgeleden verstrekte mededelingen van de President van Koninklijke waren de gepubliceerde resultaten van dit concern over de eerste negen maanden van 1962 niet zo'n verrassing. Het netto resultaat bedroeg in deze periode £ 146,57 mln. tegen £ 130,56 mln. in de overeenkomstige periode van 1961.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	27 dec. 1961	H. & L. 1962	2 nov. 1962	9 nov. 1962
Algemeen	410	431 — 295	315	320
Intern. concerns	566	594 — 384	416	423
Industrie	366	396 — 292	304	306
Scheepvaart	184	186 — 126	133	136
Banken	253	270 — 221	229	233
Handel enz.	160	171 — 129	136	137

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.				
Kon. Petroleum	f. 126,70		f. 140,70	f. 143,60
Philips G.B.	f. 246,10		f. 132,60	f. 132,90
Unilever	f. 189,70		f. 123	f. 127,40
Robeco	f. 252,50		f. 193	f. 194
Hoogovens, n.r.c.	776		489½	495
A.K.U.	404¾		345½	343
Kon. Zout-Ketjen, n.r.c.	1.070		695	699
Zwanenberg-Organon	1.024		760	772½
Interunie	f. 228		f. 171,50	f. 174
Amsterd. Bank	396		359	364¾
New York:				
Dow Jones Industrials	731		605	616
Rentestand.				
Langl. staatsobl. a)	4,12		4,33	4,33
Aand.: internationaal a)	2,83 b)		3,52	
lokale a)	3,55 b)		4,17	
Disconto driemaands schatkistpapier	1¾		1¾	1¾

a) Bron: Veertiendaags beursoverzicht Amsterdamsche Bank.
b) 19 december.

C. D. JONGMAN.

Maak gebruik van de rubriek

„VACATURES”

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend, begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

KWANTITEIT of KWALITEIT ?

Wanneer het U vooral om de kwantiteit van de reacties op door Uw onderneming geplaatste personeelsannonces gaat, dan menen wij er goed aan te doen U tevoren te moeten afraden deze annonces in „E.-S.B.” te plaatsen. Honderden reacties voorspellen wij U beslist niet.

★

Wilt U echter een indruk hebben van de kwaliteit van de binnenkomende reacties, dan zal het U interesseren dat talrijke grote ondernemingen regelmatig „E.-S.B.” inschakelen als medium voor het oproepen van functionarissen op hoog niveau. De ervaring leert deze bedrijven namelijk dat een oproep in „E.-S.B.” geplaatst, een prima selectie van het aantal reacties betekent, hetgeen een niet onbelangrijke aanwijzing is wat betreft het „aanbod”.

★

Zoekt U het in de kwaliteit van de reacties op Uw personeelannonces, dan geven wij U ernstig in overweging om „E.-S.B.” als medium in te schakelen.

Advertentie-afdeling
Postbus 42 — Schiedam

DE STICHTING CENTRAAL INSTITUUT VOOR INDUSTRIEONTWIKKELING (C.I.V.I.)

zoekt enige

ECONOMISTEN

voor het verrichten van technisch-economische onderzoeken op zeer uiteenlopend industrieel gebied, zowel nationaal als internationaal.

Deze onderzoeken worden, in verband met hun technische aspecten, als regel verricht in nauwe samenwerking met de technische afdelingen van het Instituut.

Van kandidaten voor deze functie wordt verwacht:

- een heldere visie op ontwikkelingsmogelijkheden
- begrip voor technische achtergronden
- initiatief
- het vermogen om zich logisch en duidelijk uit te drukken.

Leeftijdsgrens 40 jaar.

Bij gebleken geschiktheid zijn goede vooruitzichten aanwezig.

Eigenhandig geschreven sollicitaties gaarne te richten aan de Directie van het C.I.V.I., Prins Hendrikplein 17, Den Haag.

HET NEDERLANDS ECONOMISCH VERBOND VAN DE CONFECTIE-INDUSTRIE gevestigd te Amsterdam

zoekt contact met belangstellenden voor de functie van

ERVAREN ECONOOM

die als een van de naaste medewerkers van de algemeen secretaris van het Verbond tot opdracht zal krijgen:

- verrichten van **economische studies** met het doel de commercieel-economische adviezen uit te brengen die betrekking hebben op de confectie-industrie in haar geheel of een specifieke branche daarvan;
- deelnemen aan activiteiten van **werkgroepen**, die binnen een branche of interbranchiaal onderwerpen in studie hebben;
- optreden als **representant** van het NEVEC in de contacten met andere werkgeversbonden of overheidsinstellingen.

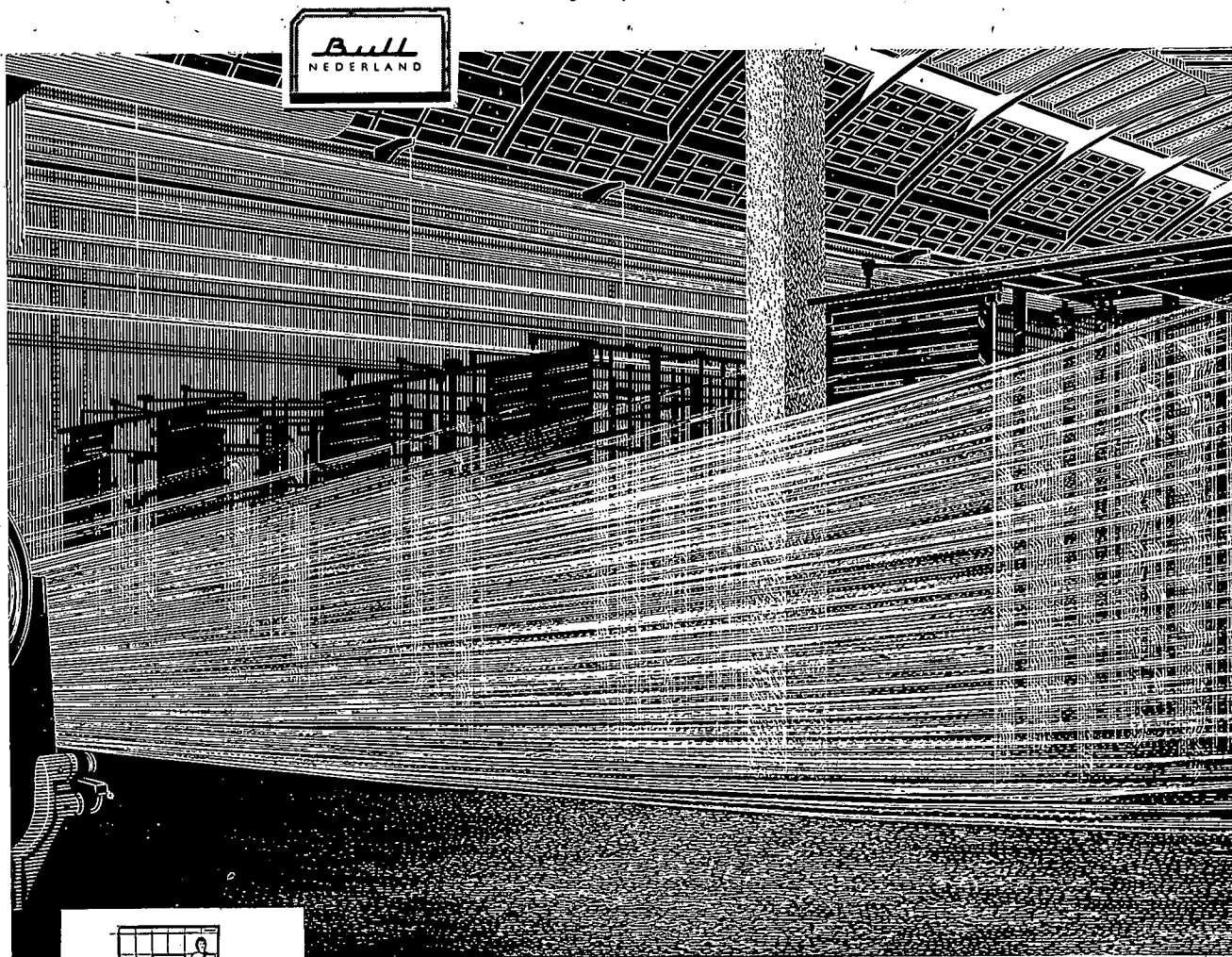
Als basiseisen voor deze functie worden gesteld:

- economisch drs., bij voorkeur van de commercieel-economische richting;
- enige jaren praktijk-ervaring in een soortgelijke functie.

Gegadigden worden uitgenodigd hun brieven; in handschrift, met vermelding van de gebruikelijke informaties omtrent studie en loopbaan te richten aan de heer F. Horsman, algemeen secretaris NEVEC, Van Eeghenstraat 101, Amsterdam.

DE DRAAD NIET KWIJT RAKEN!

Een vertrouwd beeld in een moderne rayonfabriek. Een uiterst ingewikkelde combinatie van vloeistoffen, vaste stoffen en machines doet hier de vooraf bepaalde draden ontstaan, elke draad van de juiste samenstelling, de juiste dikte en de juiste sterkte.

n+d

Gamma 30

De economische expansie stelt aan het bedrijf dat hiermee gelijke tred wil houden steeds verdergaande eisen. Een van deze eisen is: een snelle informatieverwerking. Deze moet de directie op elk tijdstip van alle feiten en gegevens de juiste draad in handen geven voor het nemen van beslissingen. Wisselvalligheden „uit de praktijk” worden uitgeschakeld door simulering van overeenkomstige processen. Bestaande administratieve werkzaamheden kunnen sneller en accurater worden verricht. Bull vervult hierbij een onmisbare taak.

Bull dient het bedrijfsleven met informatieverwerkende apparatuur. Dank zij de betrouwbaarheid van de Bull machines kunnen de mogelijkheden die automatisering biedt, met een „alledaagse” vanzelfsprekendheid benut worden - zowel door het middelgrote en kleine bedrijf als door wereldconcerns. Een Bull basiseenheid, die ongelimiteerd kan worden uitgebreid, groeit mee met de ontwikkeling van het bedrijf. Door geleidelijke aanpassing komt men tot een integraal informatieverwerkend systeem.

Bull

B A S I S V A N V O O R U I T G A N G

Bull Nederland Administratie- en Statistiekmachine Mij., N.V. -
Vliegtuigstraat 26 - Amsterdam-W. - Telefoon (020) 186555

HOLLANDSCHE SOCIETEIT VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

Hoofdkantoor Nederland:
Herengracht 475, Amsterdam-C. tel. 221322
Head Office Canada:
1130 Bay Street, Toronto 5

...meer dan anderhalve
eeuw levensverzekering

TNO

De ECONOMISCH-TECHNISCHE AFDELING T.N.O. vraagt:

1e. ECONOMISCH MEDEWERKER

bereid te pionieren en uiteenlopende opdrachten tot economisch-statistisch onderzoek zelfstandig uit te werken. Academische graad en belangstelling voor natuurwetenschappelijk onderzoek strekken tot aanbeveling.

2e. ECONOMISCH ASSISTENT(E)

voor selectie en produktie van economisch-statistische gegevens op enkele gebieden van industriële activiteit. Ec. cand. of ec. bacc. met technische feeling, ev. chem. analyst(e) met ec. belangstelling zijn voor deze functie geschikte antecedenten.

Het salaris kan, afhankelijk van bekwaamheid en ervaring, in onderling overleg worden vastgesteld.

Brieven met vermelding van levensloop, liefst met foto, te richten aan: Economisch-Technische Afdeling T.N.O., Koninginnegracht 30, Den Haag.

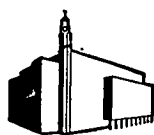
GEMEENTE BREDA

Wegens vermeerdering van werkzaamheden in de sectoren sociale zaken, maatschappelijk werk en volksgezondheid kan ter secretarie, afdeling onderwijs, sport- en subsidiezaken worden aangesteld een ambtenaar in de rang van:

commies 1e klas of hoofdcommies; bij uitgroei van de functie of voor een zeer ervaren kracht is een hogere rang mogelijk.

Sollicitaties binnen 10 dagen na het verschijnen van dit blad in te zenden aan burgemeester en wethouders, onder verwijzing naar dit blad.

Blijf bij
lees E.-S.B.!

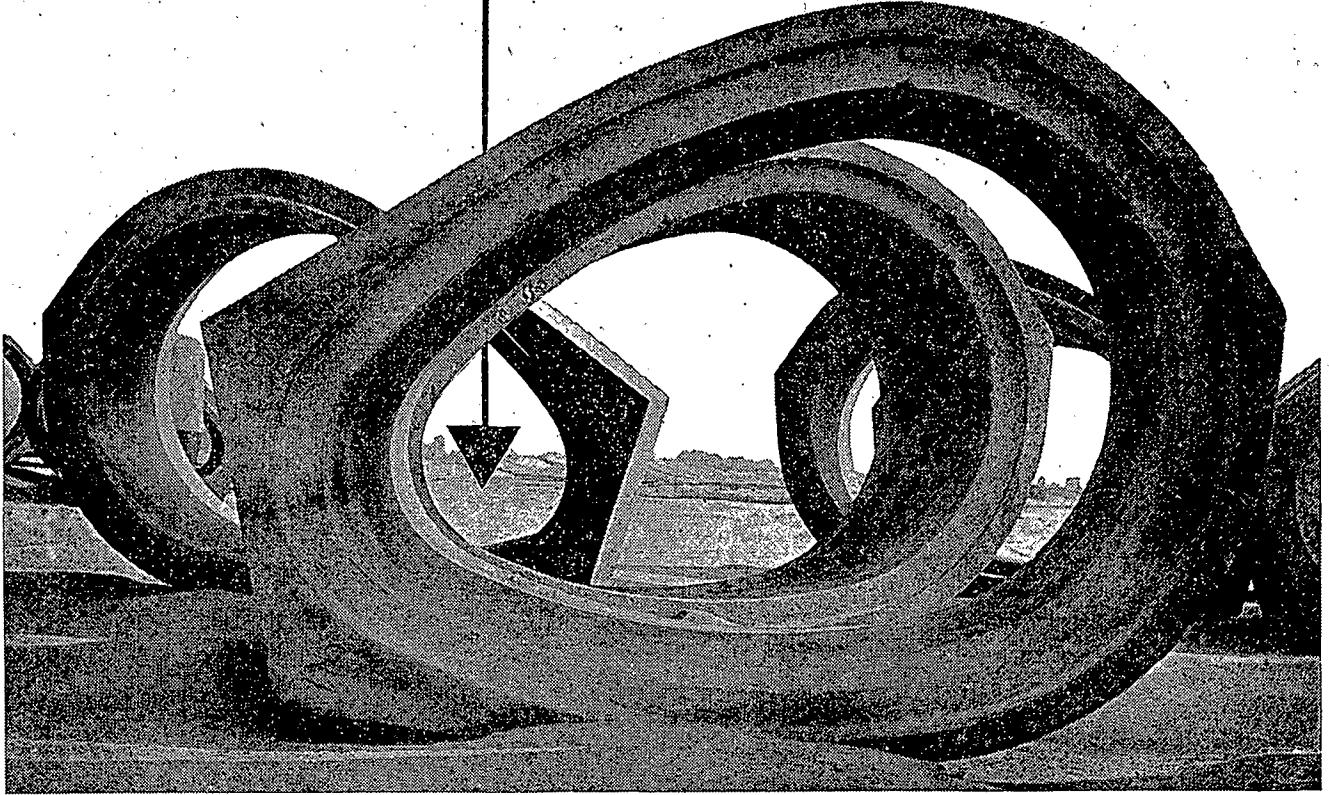

MAANDSTAAT (IN GULDENS) PER 31 OCTOBER 1962

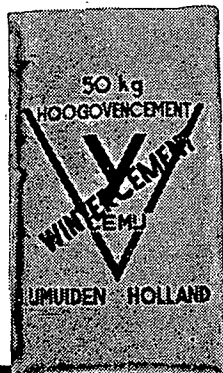
	vorig jaar	31/10/1962		vorig jaar	31/10/1962
DEBET			CREDIT		
Kas kassiers en daggeldleningen	f 153.848.338	f 158.514.552	Kapitaal	f 90.010.000	f 90.010.000
Nederlands schatpapier	f 500.427.248	f 522.926.669	Reservefonds	f 59.000.000	f 75.000.000
Ander overheidspapier	f 29.981.301	f 64.936.396	3% Deposito-obligatiën per 1962 en leningen Maatschappij voor Middellang Crediet	f 128.595.000	f 160.985.000
Wissels	f 29.284.955	f 49.115.001	Deposito's op termijn	f 490.679.868	f 481.167.264
Bankiers in binnen- en buitenland	f 258.675.215	f 305.862.520	Crediteuren	f 1.576.138.798	f 1.767.097.010
Effecten en syndicaten	f 93.961.462	f 119.255.408	Geaccepteerde wissels	f 33.056.417	f 29.092.178
Prolongatiën en voorschotten tegen effecten	f 116.650.821	f 127.457.232	Door derden geaccepteerd	f 160.073	f 487.257
Debiteuren	f 1.255.255.054	f 1.326.780.029	Overlopende saldi en andere rekeningen	f 99.755.656	f 117.947.765
Deelnemingen (incl. voorschotten)	f 39.311.417	f 46.938.666			
Gebouwen	f 1	f 1			
	f 2.477.395.812	f 2.721.786.474		f 2.477.395.812	f 2.721.786.474

AMSTERDAMSCH E BANK

**Nederlands
hoogovencement = onovertrefbare grondstof
voor vele betonwaren**

De kwaliteit van Nederlands hoogovencement - ENCI-Hofanorm en CEMIJ - is zodanig dat momenteel vele duizenden tonnen jaarlijks tot betonwaren worden verwerkt. Betonwaren staan dikwijls bloot aan de inwerking van weer en wind en van grondwater. Hoogovencement is daartegen bij uitstek resistent en dat is één van de redenen waarom meer en meer betonwaren van hoogovencement gemaakt worden. Tenslotte: de besparing van f 3,- per ton verwerkt cement is niet te versmaden!

*Verkoopassociatie ENCI-CEMIJ N.V.
Herengracht 507 - Amsterdam
Telefoon 020 - 385 31 (5 lijnen)*

GEMEENTE ROTTERDAM

Bij het **Energiebedrijf** kan bij de afdeling Interne Controle een

assistent-accountant

of

adjunct-accountant

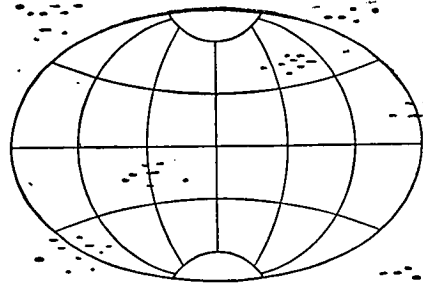
worden geplaatst.

Vereist is gevorderde studie voor accountant (N.I.V.A. tot en met bedrijfseconomie).

Rangindeling en salaris zijn afhankelijk van opleiding en ervaring.

De Verplaatsingskostenregeling is van toepassing.

Brieven met volledige inlichtingen ten aanzien van opleiding, ervaring enz. en met bijvoeging van een pasfoto van recente datum binnen veertien dagen na deze oproep te zenden aan de chef van het bureau Personeelvoorziening, kamer 331, Stadhuis, Rotterdam onder no. 644.

Over de gehele wereld

reiken onze verbindingen in het internationale handels- en betalingsverkeer. Daardoor kunnen wij U een uitgebreide *handelsvoorlichting* verschaffen voor de ontwikkeling van Uw exportplannen en de uitvoering van Uw buitenlandse transacties.

DE TWENTSCHE BANK

Uw financiële raadsman

DOOR RECLAME

kan men te veel
en ook te weinig uitgeven

*

De meeste mislukkingen
zijn vaak het gevolg van het LAATSTE

Voor vacerende functies en beschikbare krachten

op hoog niveau zijn de
advertentiekolommen van
„Economisch-Statistische
Berichten” het aangewezen
medium:

1e) Omdat Uw annonce onder
de aandacht komt van stafper-
soneel in de grote bedrijven.

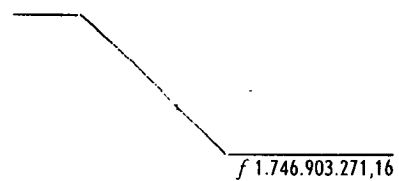
2e) Omdat Uw annonce wordt
gelezen door diegenen, die de
zakelijk belangrijke beslissingen
nemen, of daarbij van grote
invloed zijn.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

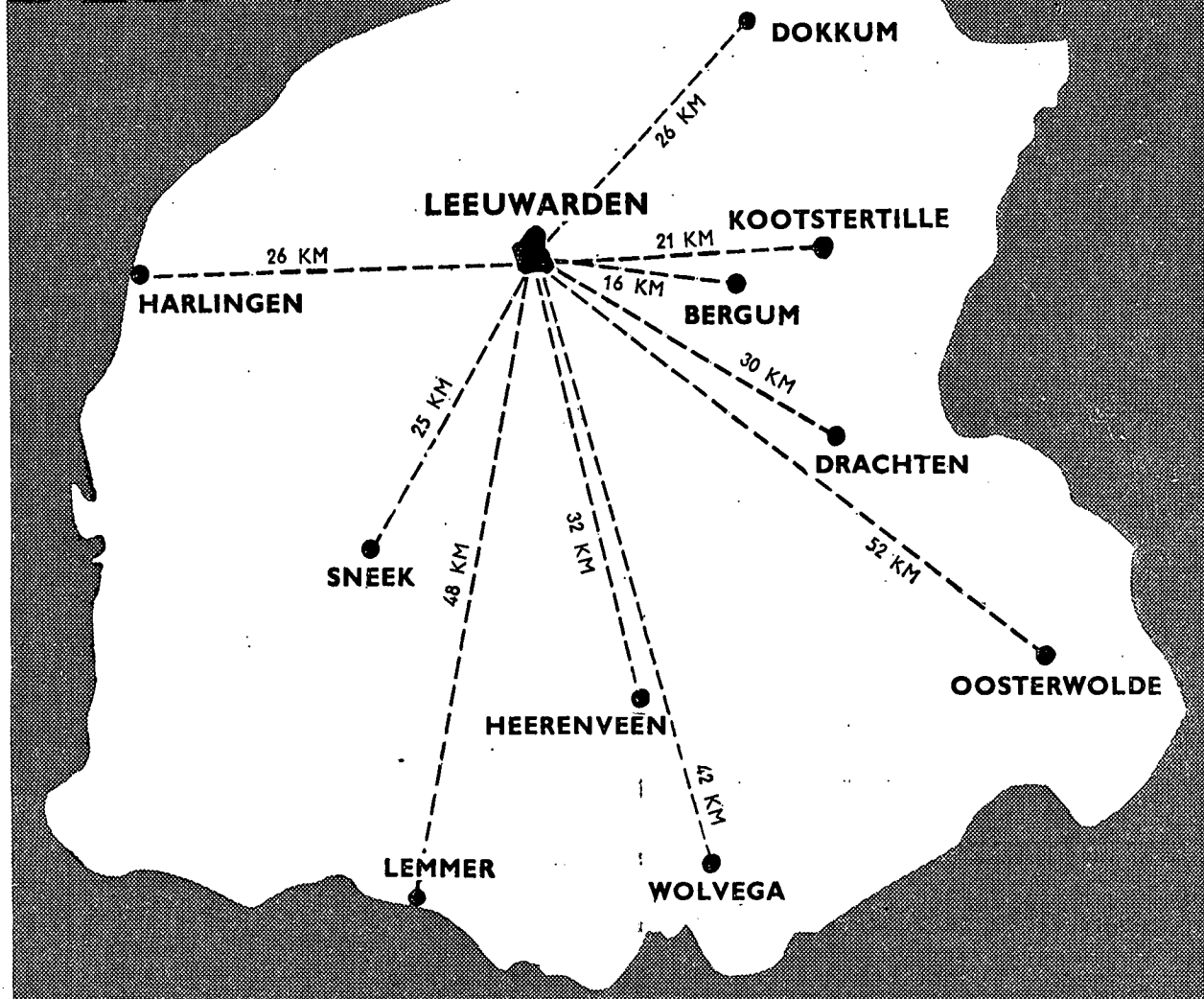
Gecombineerde Maandstaat op 31 oktober 1962

Kas, Kassiers en Dag- geldleningen . . . f	102.433.559,77
Nederlands Schatkistpapier ..	372.000.000,-
Ander Overheidspapier ..	123.886.685,70
Wissels	17.867.494,09
Bankiers in Binnen- en Buitenland.	258.358.310,76
Effecten, Syndicaten en Waarden.	71.276.934,26
Prolongaties en Voor- schotten tegen Effecten ..	63.248.383,84
Debiteuren	725.949.037,14
Deelnemingen (incl. Voorschotten)	6.882.865,60
Gebouwen.	5.000.000,-
	<u>f 1.746.903.271,16</u>

Kapitaal f	60.500.000,-
Reserve	46.500.000,-
Deposito's op Termijn ..	744.354.688,72
Crediteuren	828.527.565,95
Geaccepteerde Wissels ..	831.748,26
Door Derden Geaccepteerd	53.722,72
Overlopende Saldi en Andere Rekeningen ..	66.135.545,51

FRIESLAND

een voorbeeld van geslaagde industrialisatie

Een gebied dat uit het oogpunt van industrialisatie 'jong' mag worden genoemd, zoals Friesland, biedt vele voordelen. Hier is nog een grote arbeidsreserve, hier kan men kiezen uit een keur van terreinen, hier geldt de premie- en subsidieregeling. De elf industriekernen zijn in onderling verband zorgvuldig uitgekozen, waardoor een werkelijk uitgebalanceerde industrievestiging kan worden verkregen. Zowel de onderlinge verkeersverbindingen, als de aansluiting op het grote internationale

verkeer, zijn ontworpen volgens een tracee, dat tegelijkertijd een goede ontsluiting als het voorkomen van opstoppingen verzekert.

Deze opzet houdt zowel de stichtingskosten als de exploitatiekosten van nieuwe bedrijven laag en draagt daartoe belangrijk bij tot een voorspoedige groei. *Wie zijn bedrijf in Friesland vestigde, weet dit uit ervaring.*

De ondernemer die vooruit kijkt, kijkt naar Friesland.

Dit zijn de 11 kernen: Bergum - Dokkum - Drachten - Harlingen - Heerenveen - Kootstertille (gem. Achtkarspelen) - Leeuwarden - Lemmer - Oosterwolde - Sneek - Wolvega.

Friesland kunt u bouwen

Inlichtingen: de Industrialisatie-raad der Friese Kernen, Sophialaan 1, Leeuwarden, tel. (05100) 28144-28145.

Sluit uw verzekering bij de

Algemeene Friesche Levensverzekering-Maatschappij

VEREENIGING VAN LEVENSVERZEKERING EN LIJFRENTEN

„De Groot-Noordhollandsche van 1845”

Algemeene Friesche Brandverzekering-Maatschappij N.V.

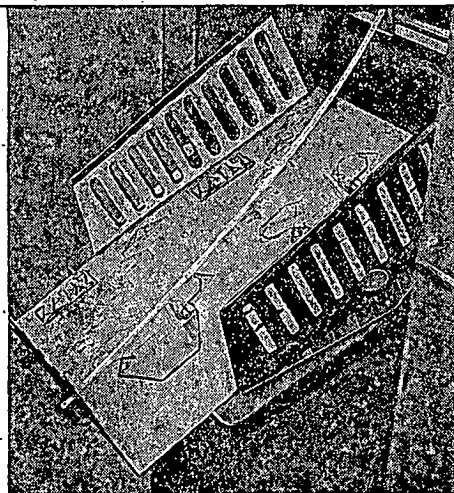
LEEWARDEN, BURMANIAHUIS

AMSTERDAM, VAN BRIENENHUIS

ROTTERDAM - DEN HAAG - UTRECHT - GRONINGEN - HENGELO - HAARLEM

**een offsetkantoordrukmachine
is uw
volgende stap naar efficiency!**

Hoe maakt U ze nu? Uw formulieren, Uw mededelingen, Uw interne rapporten, Uw verkoopbrieven..... per stencil-machine? Dan is Uw volgende stap naar efficiëncy de A·B·DICK offsetkantoordrukmachine, waarmee U in eigen bedrijf kunt vervaardigen: Uw verkoopbrief, Uw meëkleurenfolder, Uw formulieren, Uw bestekken, enz.

A·B·DICK HOLLAND N.V.

OUDENOORD 111/117 - UTRECHT TEL. 030-22441, POSTBUS 184